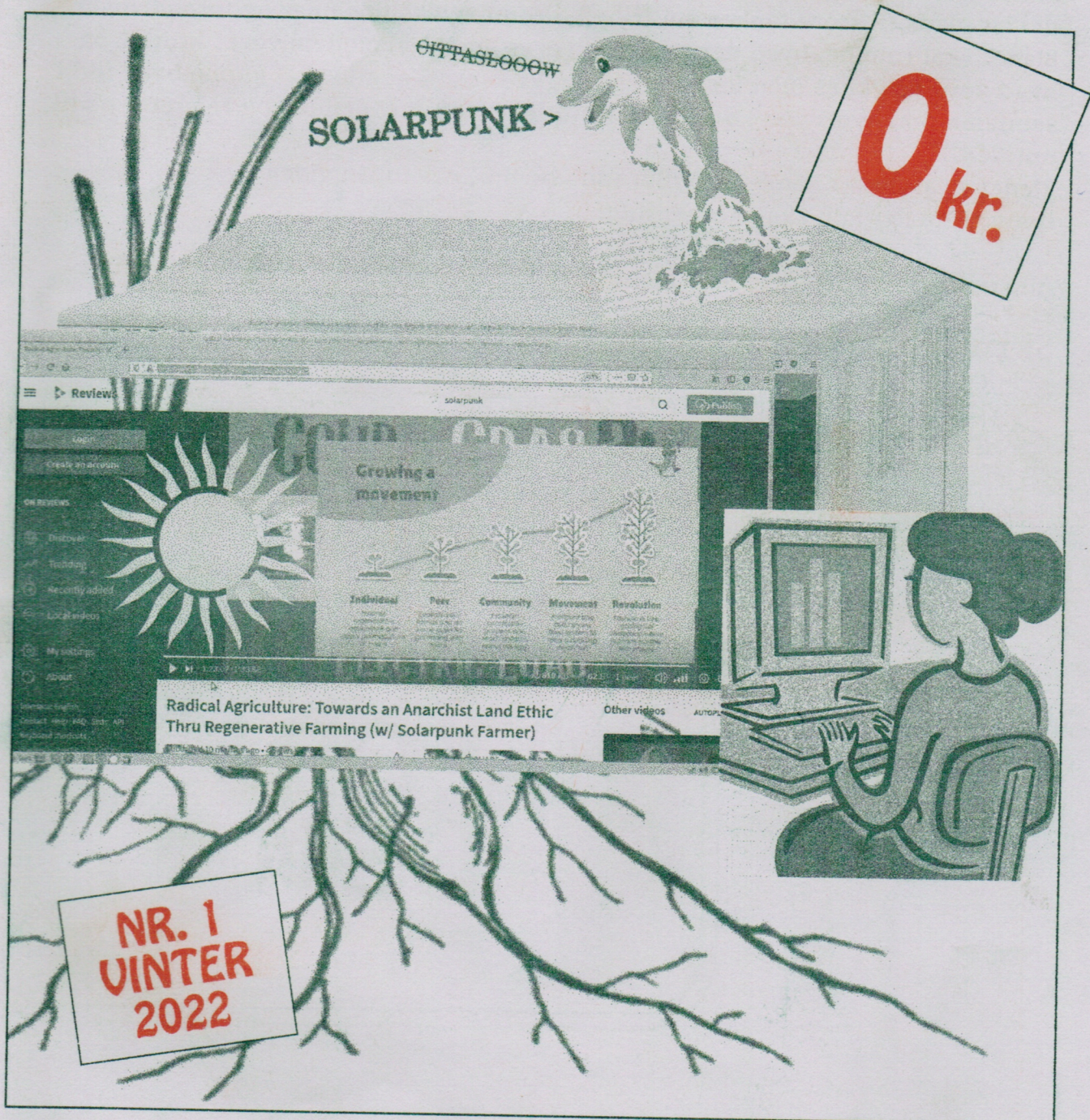

BLADET

HVAD DE BØR VIDE

Hvad er Bladet?

Bladet er afhængigt og ikke for profit. Afhængigt af hinanden og for alt det som er en større rigdom end penge og tal. Vi udgiver og laver bladet sammen. Vi ønsker, at skabe en dybdegående debat om, hvordan vi sammen skaber resistente lokalsamfund.

Lad os sammen finde ud af hvordan vi i praksis opbygger styrke og evner til at kunne bekæmpe uretfærdigheder. Det er på den sti, at Bladet lægger sig, og der er derfor plads til store tanker om frihed, drømme, eksplosioner og forandringer. Bladet skal rumme, hvad der foregår i vores hoveder, mellem vores kroppe og hvad der udtrykkes med hænder og rår. Vi ønsker, at alle skal kunne byde ind i samtalen om, hvordan vi drømmer fremtiden, forstår fortiden og relaterer os til nutiden.

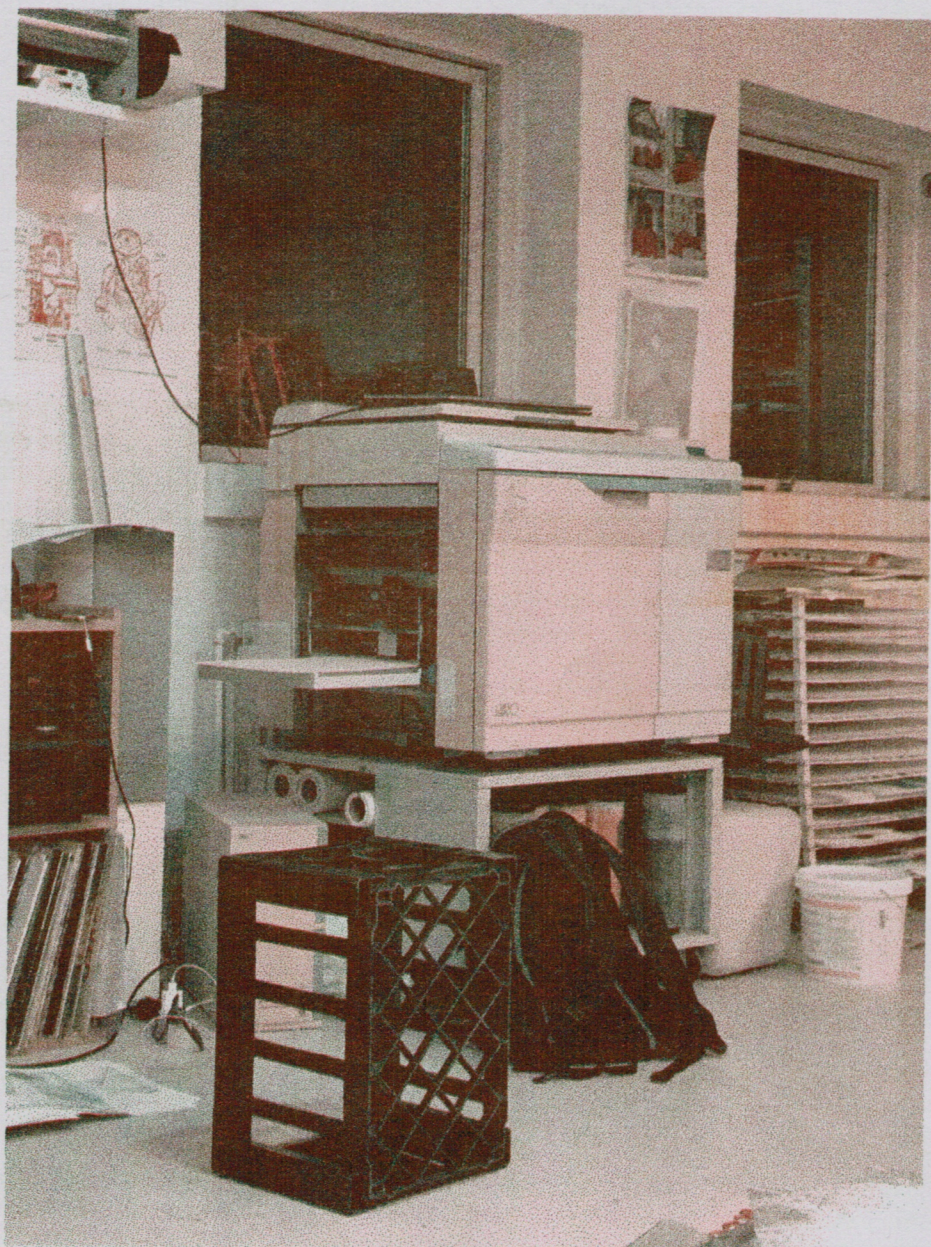
Bladet er aktivt så længe, vi byder ind - og dør, når ingen gider. Det værste der kan ske er ingenting.

Alle opfordres til at indsende materiale eller deltage i tilblivelsen af BLADET.

Skriv til bladet på: bladet@gaia.chat

Bladet er trykt på en sojablæk-baseret trykmaskine kaldet en Risograph, model GR3770, fra 1998. Risographen blev udviklet i Japan i 1980'erne til billig duplikering på skoler, kirker og i politiske organisationer. Maskinen fungerer på samme måde som de hånddrevne blækduplikatorer man brugte til modstandsblade under Anden Verdenskrig og minder om teknikken serigrافي, men i maskine. Man trykker lag på lag med hver farve, i dette tilfælde orange og mørk grøn. Maskinen er energivenlig, tåler høj luftfugtighed, mulig at reparere og blækken er ikke giftig.

Bladet er trykt i oplag af 100stk på 80gr Rainbow Lys Grå (93), sorteret/hæftet af redaktionen og distribueret på Sydfyn i februar 2022.

Det kollektive subjekt - om hvad vi er sammen

soli dari tet
ene - flere - sammen
forandre - for - andre

¡Ya basta!

Velkommen til første udgivelse af lokalbladet 'BLADET'.

BLADET er et rodkud fra de pæne ligusterhække på Strandvejen, vilde østershatte på en afskåret stub i Nørreskoven, brombær der omfavner en gammel cykel på Stenstrup Station, en virus der danser mellem næser i testcentret, sølvfiskene i bestikskuffen. BLADET er en undersøgelse af ukendte omveje og en erfaring af, at nok er nok ("¡Ya basta").

BLADET er blevet til som en fælles strøm af handlekraft; som et overløb i de sydfynske åer og bække. Et virvar af fællesskaber flød sammen og løb sammen over sine bredder i vinteren 2021. Det skete efter at vi på Sydfyn i oktober, ret u(for)ventet, fik besøg af en delegation af Zapatister, fra den revolutionære og frihedskæmpende bevægelse fra Chiapas i Mexico. Zapatisterne besøgte Europa for at markere, at Chiapas stadig ikke er koloniseret, trods 500-året for Tenochtitláns fald (nuværende lokation for Mexico City) under den spanske erobring af Mexico. Zapatisernes besøg på Sydfyn skulle vise sig at blive den samlende kraft, der fik bægeret til at flyde over, og samle de mange små og vildtvoksende græsrodsnetværk i området: Lurende kræfter og eksisterende organiseringer, der unisont strømmede sammen og skabte nogle magiske dage i selskab med Zapatisterne, der kulminerede i et 8 timer langt arrangement fyldt med taler, musik, gratis mad, kunst og – vigtigst af alt – dialog. Sam – tale.

Efter dette møde følte vi det nødvendigt, at skabe yderligere reaktioner og kultivere jorden for det spirende rodnet på Sydfyn, at gøre dialogen permanent, at blæse en ild frem af den gnist, der sprang fra Zapatisernes besøg. At organisere, udvide og forgrene vores netværk. At lade os blomstre og gro sammen.

Men hvor og hvordan foregår de møder og samtaler, som forudsætter rodnettets forgreninger? Hvordan ser den ud, netværkets kompostbeholder? Hvor tænker man højt om Sydfyns udvikling? Hvem deler ens utopiske tilbøjeligheder? Hvornår og hvorhenne tør man drømme fremtiden?

Nogle benytter sig af allerede eksisterende lokalmedier, men samtalen er klædt i reklamer, og spektret for holdninger er så snævert, at det kan være på en vatpind. De gængse sociale medier er ikke meget anderledes, og på ingen måde frugtbar for kollektive refleksioner og knopkydninger: fyret op på dopamindrevne fastholdelsesalgoritmer fremmaner de en hær af (for)brugere, gemt bag skærme, i et stort og overvåget broknetværk. Og hvem ejer egentlig Fyns Amts Avis og Facebook? Ikke nogen af os. Derfor dette Blad.

Vi vil skabe noget, som ikke blot er et værktøj for eksisterende interesser og positioner. Noget der vil skabe og forandre. Noget der har taget tid og sætter aftryk. Ud af mødet med Zapatisterne er Bladet undfanget og født; i den ånd og i det sitrende fællesskab, der pludseligt blev elektrificeret. Vi vil gerne fastholde og fortsat formgive det 'Vi', der dengang opstod – det kollektive subjekt, man kan tage del i og tage på sig. Bladet flyder endnu rundt i et overløb af rindende vand, der vil bringe det gennem forskellige stadier, følge forskellige forløb; oversvømme, nedsive og give næring.

Alle kan skrive, tegne, digte, synge, fotografere mm., redaktionsmøderne er åbne, og vi ønsker, at du skal være med. Dokumentere og skabe; forandre for andre. Bladet bliver lavet og trykt på Sydfyn. Som et knudepunkt for de tusindvis af tråde, der mødes netop her. Tråde, der spindes både tæt på og langvejsfra, på tværs af sogne, regioner og tider. Så grib en tråd, træk i den og se hvad der sker: del dine tanker, drømme og fortabte fantasier med os. Fortæl os om, hvorfor det ikke er tilfældigt, hvad der bliver bygget på havnen i Svendborg. Fortæl os, hvordan din arbejdsplads burde forvalte sit overskud. Fortæl hvad din far eller mor laver. Tag et billede, tegn en ting, slå en streg i sandet; føl din vrede, mærk din glæde, skær igennem, nok er nok.

Lad dig gro og kast dig ind i overløbet. Vi glæder os til at du bliver en del af os.

NAVEGAREMOS

PARA ENCONTRAR LO QUE NOS HACE

IGUALES

¡SEGUIREMOS VIVIENDO, PORQUE SEGUIMOS LUCHANDO!

Fars Arbejde

Jeg ved ikke helt, hvad min far laver til daglig. Jeg har nogle ideer om det, men det har altid virket meget abstrakt for mig. Han er maskiningeniør og udvikler maskiner til fødevarerindustrien. Jeg har været med ham på arbejde mange gange. Især som barn når jeg var syg eller ikke ville i skole på grund af mobning. Han arbejdede på det tidspunkt i en stor virksomhed i Haarby på det sydvestlige Fyn, som producerede maskiner hovedsageligt til fiskeindustrien.

Jeg husker tydeligt at sidde på hans kontor, ved hans gamle tegnemaskine. Der var lilla og hvide rumdelere af stof, bregner og store tegneborde med passer og lineal. Nogle gange gik vi rundt på værkstedet, hvor han snakkede med smedene om de forskellige projekter, de var i gang med. Der lugtede tit af fisk, da man afprøvede maskinerne på fabrikken, så der var døde fisk i lange baner. Nogle gange kunne man være så heldig, at der var en maskine til produktion af bolsjer, så kunne man spise alt det, man ville.

Til frokost gik vi op i kantinen, der var en lille hal med lange borde, nok en meget typisk kantine på den tid. Men noget jeg lagde særligt mærke til, var et lille rullebord med slikposer, hvor man så skulle lægge penge i en boks, hvis man ville købe noget. Jeg tænkte meget over, at man egentlig bare kunne lade være at betale - og mon der var nogen, der gjorde det? Jeg tror faktisk, at jeg gjorde det et par gange.

Jeg husker, at min far nogen gange rejste med arbejdet. Det var blandt andet til Norge og Finland. Jeg kan huske engang, hvor vi var med hele familien i Norge og besøge rejefabrikker. Jeg husker, vi sad i stuen hos ejeren en aften og pillede rejer. Han boede med udsigt udover fjorden og man skulle sejle for at komme derhen. Ejers søn havde et helt værelse kun med Lego, mere end jeg nogensinde havde set.

Da jeg blev ældre, skiftede min far arbejde til et firma, som lavede maskiner til slagteriindustrien. Der var jeg ikke med ham på arbejde. Han har tit nævnt, at han havde ondt af slagteriarbejderne. Han sagde, at det ikke kunne være sundt at stå og skære i døde dyr hele dagen. Han begyndte også at arbejde meget mere med 3D-tegninger. Han sagde det nu var meget nemmere, da man så ikke skulle tegne hver enkelt lille møtrik. Det gjorde det på en måde mere enkelt for mig at forstå, men stadig abstrakt.

Derefter startede min far som selvstændig og

har siden, hovedsageligt, arbejdet hjemmefra. Det var dejligt at spise morgenmad sammen og blive vinket farvel til på vej til skole og så komme hjem, hvor han stadig var hjemme. Hans kontor har ikke rigtig ændret sig de sidste 15 år. Der er stadig de samme små dele af forskellige transportbånd i hvidt og blå plast, gummislanger, stålfatninger, en gammel storformat-printer og små vejeenheder. Der er også altid nogle alt for gamle bolsjer eller lakridser. Der har også altid været mærkelige ting i vores køleskab, for eksempel store tuber karryketchup, spande med sild eller glas med kapers, som ingen af os spiste. Jeg har heller aldrig set produkterne i butikkerne.

Min far laver vist noget med nogle veje-systemer og transportbånd nu. Nogle gange har jeg været med hende på et lille værksted, hvor han afprøver maskinelementer. Det er sjovt at følge med i. Han skal ligesom regne ud, hvad der går galt, når ketchupbøtterne kører den forkerte vej, eller hvorfor maskinen ikke sætter låget på den sjette spand med sild. Han er vist også begyndt at tænke mere over de firmaer, han laver maskiner for. Det virker som om, at han enten vil arbejde med folk, han rigtig godt kan lide, eller folk der laver gode produkter - og det er ikke nødvendigvis de samme mennesker.

Nogle af maskinerne han udvikler ser ret vilde ud, især vejmaskinerne. Det er en form for cirkulær konstruktion med en masse tragte. Her vejer maskinen så indholdet igennem flere vægte for at få så lidt spild som muligt. Det ligner en form for blomst af rustfrit stål.

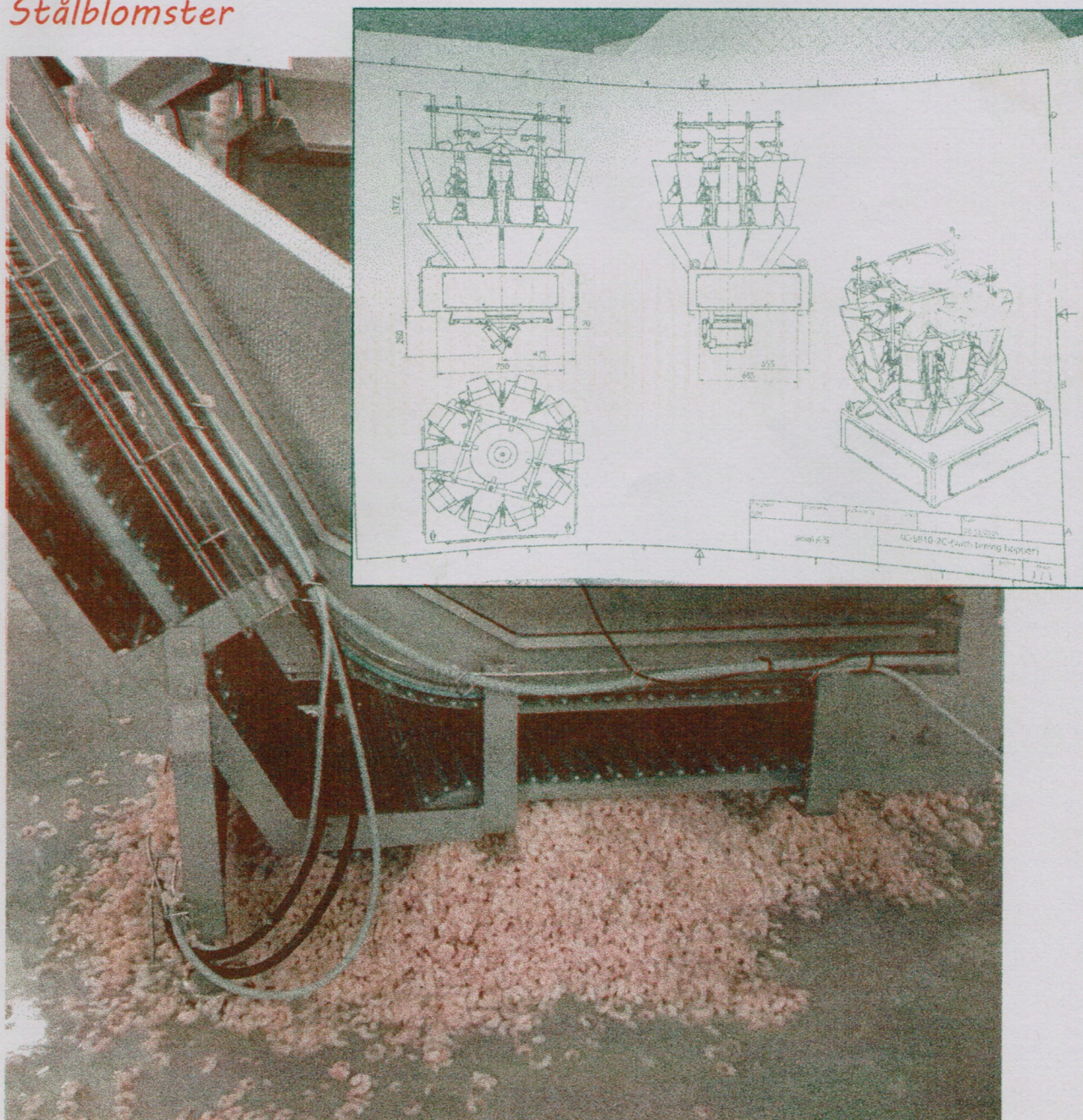
Min far har aldrig snakket så meget om sit arbejde, men jeg har nok heller ikke spurgt. Det føles underligt, at han har lavet noget næsten hele sit liv, som jeg ikke helt kan forstå, hvad går ud på. Jeg ved dog, at han er rigtig god til sit arbejde. Det har jeg både hørt fra hans kollegaer, når han ikke var der, og når jeg har været med ham på messer, hvor folk virker meget imponerede. Min far er dog på ingen måde en mand, der fører sig frem. Han ved godt, hvad han kan, men behøver ikke at fortælle om det. Han har åbenbart mange års erfaring i forhold til hans alder og erfaring er meget vigtig i den branche, har han fortalt.

Nu hvor jeg er blevet voksen, arbejder jeg også med en slags maskiner. Det er dog trykmaskiner og printere i et trykkeri jeg kører. Jeg skiller dem ad, reparerer eller manipulerer med dem. Måske er det noget, jeg har fra ham. Jeg husker som barn, at når min far og jeg sad på

en bæk i en park eller et andet sted, ville der ikke gå fem minutter, før han rejste sig og kiggede under bænken for at se, hvordan den var konstrueret. Jeg bliver nu drillet af min hustru, når jeg kigger helt tæt på menukortet i den kinesiske buffet, for at vurdere, hvordan trykket er lavet eller kigger meget nøje på reproduktionen af et Monet maleri i lægens venteværelse.

Jeg er begyndt at tænke på disse ting efter, at jeg selv har fået en søn, men det virker som om, at jeg har gjort det modsatte af min far. Min søn snakker hele tiden om printerne i hans værksted, hvor skarp hans kniv er til at skære papir, eller hvad der er i hans udstilling for tiden. Nu er jeg lidt bange for, at det er fordi, at mit arbejde fylder for meget derhjemme. Jeg har tidligere fået konstateret stress og depressive tendenser, og måske skyldes det, at jeg har svært ved at slippe mit arbejde, når jeg er hjemme. Jeg burde nok gøre som min far.

Rejespild og Stålblomster

Om at sige nej #1

Hvad gør vi, når vores kroppe siger fra
?

Efter at kroppen står af ræset
er vores selvfortælling stadig ombord...

Verden forandres, men 37 timer om ugen forbliver
arbejde

Men mit hjerte slår kolbøtter og brystet smerter

Fordi jeg aldrig har lært andet
arbejde

Jeg arbejder ikke for penge, men for at være noget

i jeres Øjne

er jeg ubrugelig

Når jeg ikke engang kan arbejde

10 timer om ugen

Åndenød bærer lønnen i sig selv

Men er jeg en mand, så hvad udretter jeg i verden?

Hvad laver din far?

Indgangsbilletten til arbejdslivet er
stress

Bryder dig ned for at bryde dig ned igen

Er jeg en mand, men...

Jeg er skrøbelig

Min krop er syg

Er jeg en mand, men...

Jeg kommer aldrig til at arbejde

FULD TID

for penge...

Mit system bukker under for jeres

Jeg skal sige nej til arbejde igen og igen

For at hele

mit system er overbelastet

Men jeres er svagt...

Sydfyn, det oprørske land

Vi er alle kammerater.

Sådan sagde talspersonen fra den zapatistiske delegation, der var taget hele vejen til Danmark for at samle kræfterne i kampen mod global undertrykkelse. Det var de som led i en storslået Europatour (første skridt på deres Gira por la Vida, Rejse for Livet), hvor flere end hundrede Zapatister henholdsvis sejlede og fløj til Europa, foranlediget af 500-året for den spanske besættelse af Mexico og under påskud af at (tilbage)besætte deres gamle koloniherrer.

Vi er alle kammerater. Hvor smukt et udsagn det end er, er det svært at forholde sig til. For hvad er det egentlig, der gør os til kammerater? Hvad er det egentlig, vi har til fælles? Og havde det ikke været ret utidigt, hvis det var os, der sendte dem afsted med sådan en salut?

Måske. Og det er nok kun et udtryk for sund selvkritik, når vi studser over det tilsyneladende smalle sammenligningsgrundlag. Nok er vi i ledtog med Zapatisterne, når det gælder modstanden mod repression og kapitalisme, men at titulere os som Kammerater synes alligevel som noget af en tilsnigelse.

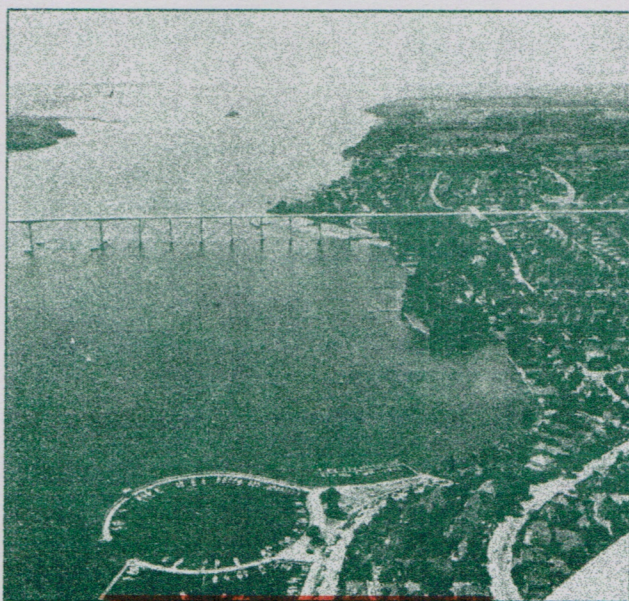
Hvis vi alligevel forsøger kort at hæve os over selvkritikken og de mange forskelle, der er imellem os, så gjorde ordene indtryk. Selv når man skræller den lettere akavede og forsøgt underspillede starstruckness væk, var der noget hjemmøgende ved ordene. Som om de havde bidt sig fast på vores kroppe og kunne ses i huden på alle dem, de havde påvirket. Derfra, på vores hud, krævede de deres berettigelse.

Man kunne foranlediges til at tro, at det krævede fem sejlivede Zapatister og en gruppe aktivister fra Mexicogruppen hos Internationalt Forum for at vække os fra vores ideologiske slumren. Men noget var allerede vakt. Dette noget opstod nemlig ikke under deres besøg, men forud for det. Noget var allerede under opsejling. Tilvejebragt, ganske vist, af de oprørske indfødtes togt mod deres gamle besætteres navle, havde et nyt fællesskab rejst sig. En slags bevægelse eller måske en lille opstand i sig selv. En sammenslutning. Måske flygtig, måske standhaftig. Og med ordene på vores kroppe, må dette nye fællesskab bære dem.

SLUMIL K'AJXEMK'OP, det oprørske land. Sådan kalder zapatisterne det Europa, som i non-konformitetens navn nægter at bøje sig

for den evindelige kapitalisme og som aldrig giver op i kampen mod dets egne hegemoniske og ødelæggende kræfter. Det navn skal males på alle facader i det sydfynske og det skal blive alle bevidst, at det ulmer her i landet. At på Sydfyn, såvel som mange andre steder i Europa, rører vi på os. Her er rejst et fællesskab, et fællesskab af kammerater, og det er vores fælles pligt at leve op til den titel.

Zapatisterne opnåede med deres besøg det, de kom for. Det var hverken gudelig tilbedelse eller en (omvendt) antropologisk undersøgelse. De kom for at besætte vore sind og vække de kræfter, som altid allerede har været her. De åbnede vores øjne for det, som vi allerede er i gang med, at oprøre det land, vi lever i. De kom for at overbevise os om, at vi alle er kammerater.

Sol over grønne marker, sol i frie menneskers sind.

Og det kommer igen,

TIDSSPEJL

Hyldest til EZLN

Noget af det forunderlige ved 2020'erne er, at årtiet fungerer som en form for temporalt spejlingspunkt sådan, at uanset om du bevæger dig frem eller tilbage i tiden, vil opleve en næsten parallel udvikling: en gradvis tilbagerulning af kapitalistiske handlemønstre, afmontering af kolonialistisk tyranni, gradvis gendannelse af ødelagte naturer og kulturer og så videre. Rejser du således enten 550 år tilbage i tiden eller 550 år frem, vil du finde to verdner, der ikke vil være ret ulig hinanden. Planeten vil være plettet af mindre, spredte samfund med hver deres enkeltstående særpræg. Ét samfund lever måske i en særlig symbiose med salamandere, andre bor i flydende huse af siv og dyrker alger, men fælles for de fleste af dem, vil være en forkærlighed for gensidighed – mellem mennesker og ikke mindst i forholdet mellem mennesker og natur, ja, man vil i mindre grad end i dag overhovedet forsøge at skelne – for fællede, langsommelige livsformer, jordforbindelse, men også translokal eller planetarisk udveksling, for frihed, skønhed og ekstravagante fester, der vil strække sig over flere uger flere gange om året. De to verdner vil være ligeledes præget af vidtstrakte skove, overstrøet med vindmøller, oversejlet af sejlskibe. I byerne hersker håndværkerlaugene, i landsbyerne de kloge kvinder. Den væsentligste forskel på 1480'erne og 2570'erne skal således ikke så meget findes i deres geografiske form som i den tusindårige historie, der har foldet sig ud og ligesom trukket sig sammen igen på hver sin side af 2020'erne – erkendelser, fejlslag, viden, mere eller mindre vellykkede forsøg, afviklinger, tilblivelser. 2570'erne vil derfor for eksempel ikke være præget af de samme autoritære tendenser som 1480'ernes Europa, der vil ikke findes konger eller kirker, men det vil heller ikke være en fuldstændig sekulær verden. Det vi i dag forstår som videnskab vil snarere tage form af noget, der mest af alt vil minde os om rituel magi. Og mennesker vil selv vælge deres samfund, selv vælge deres elskere, deres verdner, kroppe, sprog og ritualer. Guder vil findes, fordi mennesker tilbeder dem, ikke omvendt. Og selvom denne fremtid ved første øjekast vil ligne et flimrende afbillede af sin egen fortid vil den samtidig være underskåret af en avanceret teknologisk strøm, der muliggør kompleks udveksling og koordinering mellem en flimrende mangfoldighed af frie samfund. Herefter, når vi nærmer os det 2500 århundrede, udvikler verden sig i en retning, vi endnu ikke har sprog for.

I dag har jeg sagt nej

Vores sociale modvilje mod at sige nej, især i kapitalistiske lande, er strategisk for dem, der forsøger at udøve magt over os.

I dag har jeg sagt nej.

Det var ikke nemt. Først sagde jeg "okay". Så sagde jeg "måske". Så sagde jeg "ja". Og så blussede min indre protest op. Jeg ville ikke! Det var ikke fair! Det var respektløst at presse mig til det! Aldrig før havde jeg oplevet at blive påført så meget opspændingshovedpine af et enkelt menneske. Men havde hun ret? Burde jeg gøre det? Det var jo også en vigtig opgave at fuldføre. Det var bare så uendelig langt fra dét jeg gerne ville fylde mit liv med.

Til sidst ringede jeg tilbage og sagde "nej".

Jeg havde masser af projekter at tage mig af: Jeg var oversætter, jeg var DJ, jeg var freelance journalist, jeg var klimaaktivist. Desuden var jeg i perioder sørgende og i stressrisiko. Og jeg brugte faktisk også en del tid på at søge jobs. Og desuden havde jobcenteret selv lige i den samme uge sat mig i gang i et aktiveringskursus der skulle støtte/presse mig til at strukturere min arbejdsøgning – og nu ville de presse mig videre: "bliv butiksassistent, bliv coronapoder, bliv tjener."

Nej tak, jeg venter lige lidt. Jeg lagde på. Og så vældede først skyldfølelsen, over at have sagt nej ind over mig. Og derefter vreden: Hvordan kunne de tillade sig at være så respektløse – over for mig, overfor det de selv har sat i gang, overfor det de selv burde stå for. Hvordan kan de tillade sig at true mig på den måde: "Hvis du siger nej må jeg ringe til a-kassen" (som betyder at ens dagpengeret er i fare, hvilket i jobcenterverdenen er den største trussel). Og hvorfor var det så svært for mig at sige fra overfor det? Jeg kom i tanke om et citat, jeg tit vendte tilbage til i forskellige situationer, og som gav mig styrke:

"We must remember that our social aversion to no, particularly in capitalist countries, is strategic for those who aim to hold power over us. If we are made to feel uncomfortable saying no, then we will say yes to anyone and anything that tries to sell us shit (or push us into the job-market 1). We must remember that we are learning to say no as we recover from patriarchy, capitalism, racism. Practice it: No." 2

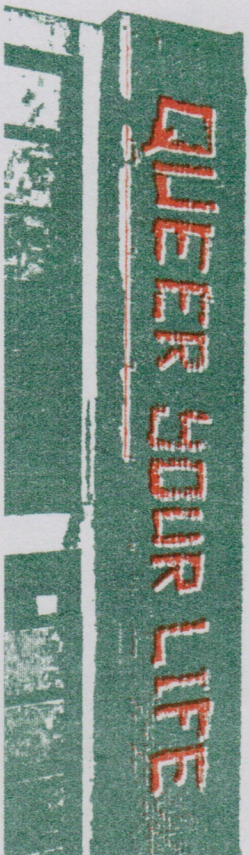
Det virker som om jobcenterets rolle ikke er at vejlede og støtte os 'jobsøgende' til at finde det job hvor vi helst vil være – og endda heller ikke at hjælpe/presse os hen et sted hvor vi bedst kan bruge vores såkaldte 'kompetencer' til at opnå vores optimale individuelle karriere i det kapitalistiske jobmarked (hvilket kan synes overraskende når man endelig gør et forsøg på at gå med på den leg, for måske at kunne finde noget meningsfyldt for enden) – men snarere med indgydet frygt og trusler om "at give besked til a-kassen" (hvori den underliggende trussel om at miste sine dagpenge ligger) at presse os ud i et hvilket-som-helst-job hvor markedet kræver arbejdskraft på et givent tidspunkt. Det synes at jobcenterets primære formål ikke er at hjælpe borgerne i kommunen (hverken personligt eller karrieremæssigt) men rettere at tilpasse sig til markedet og stille dets varierende sult efter arbejdskraft.

Derfor er det vigtigt at øve sig i at sige nej. Også til jobcenteret.

---

1 - Min tilføjelse

2 - Brown, Adrienne Maaree. *Pleasure Activism*. 2019.

Hulgade 6, 5700 Svendborg, 2011

Hulgade 6, 5700 Svendborg, 2021

Byen er et tæppe af tråde vi sammen væver

- Om bløde forbindelser og sammenfiltringer.

Fundet på internettet

Hvad skal der ske? Hvad sker der? Hvad skete der? Hvad er tid? Hvad er hvad? Hvordan fortæller vi historier - historier om fortiden, nutiden og fremtiden?

I den her artikel vil jeg forsøge at kaste en masse kroge ud. De kroge kan der knyttes tråde til og sammen kan vi stykke fortællinger sammen. Historier handler om fortiden, men i ligeså høj grad den samtidig de bliver forstået og fortalt i, og ikke mindst er historier med til at skabe fremtiden.

"Det er sejrherrene der skriver Historien" derfor vil der altid være fortællinger og nuancer der bliver glemt, undertrykt, fordrejet, udeladt eller ikke snakket om. Tag derfor det følgende med et gran salt og blot som et oplæg til at snakke videre. Søg på nettet og på bibliotek.dk. Radioudsendelser og gode samtaler.

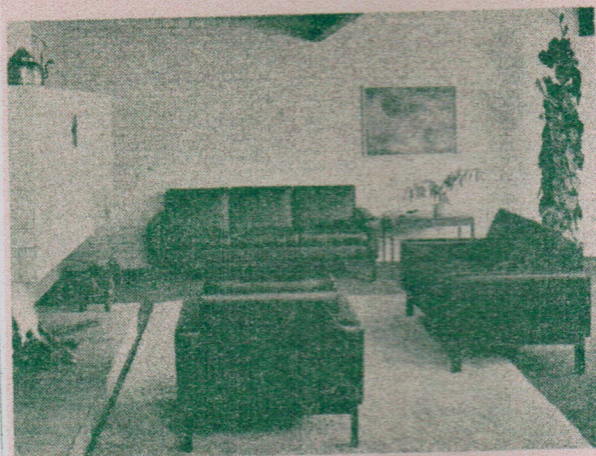
Hvornår startede 60'erne? Var det trommeslaget der indleder like a rolling stone. Var det det phil specterske wall of sound brag der åbner wouldnt it be nice på pet sounds? Ordentlige stranddrengene der gennem deres produktion viste en tidsånd der under overfladen var drømmende og boblende eller hva så. Der er mange kroge vi kan knytte fortællinger til og lægge mening i.

Svendborg altså. Hvilke tråde har der været og hvilke spor er der blev slebet. Hvilke strømme har løbet i de spor, og hvilke tråde væver til sammen Svendborg. I 1963 var der et par stykker der lavede et kreativt fællesskab i Odense. Kælderen lå under et villahus i Hundstrup, hvad der idag er et kvarter for folk med formue, herunder Christian Eriksen.

Kælderen udgjorde stedet for et projekt, et såkaldt intervenerede galleri. Det blev døbt Galleri EXI. De ønskede at lave noget kunst, og påvirke den tid og sted de var en del af. En af deres første udstillinger var i samarbejde med situationister fra Frankrig, Holland, Danmark og England. Situationisterne var en kunstnersammenslutning der sammen at intervenere og skabe situationer der kunne bryde med den overfladiskhed, og deraf fremmedgørelse, der var tilstede i det herskende skuespilsamfund. Guy Debord er en kendt situationist, Asger Jorn var situationist, Jens Jørgen torsen (tjek ham på joutube) Jørgen Nash var situationist. Senere splittede han fra og der opstod en skandinavisk situationisme. Jørgen Nash savede hovedet af den lille havfrue og rykkede senere op i de svenske skove og var med i etableringen af Drakabygget der var en slags kunstværk og kollektiv. Nå, udstillingen hed "Destruktion af RSG-6" og var et videre arbejde med britiske anti-krigsaktivisters arbejde med, via kunstneriske greb, at afsløre de planer for militarisering og opstilling af atommissiler - RSG 6. Galleri EXI endte med at blive sprængt i luften. Det var vel en happening eller situation der skulle åbenbare virkeligheden bag skuespillet.

Med omkring Galleri EXI var Mogens Amdi der senere var medskaber af Tvind. Han boede i et kollektiv i Odense, og var dermed en firstmover på at bo fælles i selvalgte ikke-biologiske fællesskaber. Kollektiv bevægelsen kom først senere.

Vi har således nogle tråde af situationister, tvind og kollektiver. Men også nogle tråde af anti-atombevægelse og fredsbevægelse. Bevægelser der i Danmark startede i slut 50'erne og lavede marcher og markeringer. Det her er i de tidlige 60'ere og før flip, usa indtræder i vietnam og alt det der. Hippie var ikke en ting, mere beat hvis man skal snakke i en amerikansk sammenhæng.

De er altid velkommen til at gå selv en tur i vore lokaler, hvor De kan orientere Dem i møbler sengeudstyr og tæpper. - Eller vi henter Dem på Deres bopæl.

I København var der stor bolig mangel, og generel fattigdom. Der blev derfor etableret husvilde barakker rundt omkring. Billige træbarakker der til nød kunne opfylde folks behov for tag over hovedet. Folk, familier og børn voksede op i disse ufrivillige proto-bofællesskaber. En af dem var Ballonparken på Amager. I gamle militær barakker blev folk indkvarteret. Her voksede blandt andet Preben Vilhjelms, Kjeld Koplev og andre op. Personer fra Ballonparken var blandt de første tilflyttere der rykkede ud af København og til Svendborg senere. Der er også mange ligheder mellem Ballonparken og de tråde der ledte til etableringen af Christiania i 1972.

Men før vi ender det skal vi omkring Det ny samfund.

Det ny samfund kom til i 1968 og var et fællesskab omkring etableringen af et nyt samfund og en bevægelse for at forandre det eksisterende. I 1970 blev det planlagt at lave en markering, mødes, se hvad der sker og lave ting der havde med det ny samfund at gøre. Mange folk omkring det projekt kom ud af det brugerstyrede Huset i Magstræde der også findes spor af i dag. De faldt i snak med Leo Kari (Rina Ronja Kari fra folkebevægelsen mod eu farfar, se evt. Bogen Bag spaniens bjerge). Leo havde taget afsted til spanien i 1937 for at kæmpe mod facismen. Leo Kari ejede et stort stykke jord i Thy. Folkene bag det ny samfund, var overbeviste om at anti-facisme også var en vigtig del af et nyt samfund, og Leo Karis interesse var vakt. Han stillede jorden til rådighed og da det blev sommer rykkede folk derop. Der var dog forskellige ønsker, interesser og visioner. Nogen kom for at etablere et nyt samfund, andre for at høre Gnags og tage lsd – andre for hele pakken. Der var liv og fest, gravet vand systemer og lavet aviser. Nogle blev hængende og Thy Lejren var etableret. Igen her ses der tråde mellem anti-atom og fredbevægelser og woodstock, monterrey og lsd. Mellem beat og hippie.

I 1968 rejste JK fra ballonparken afsted på rejse med Amdi og WP. De kørte i bus på Hippie trail gennem europa, afghanistan, irak, indien og til Vietnam. De spillede koncerter for vietcong, så andre kulturer og samfund og røg sikkert også en masse chillum. Det var på den her øjenåbende tur at stenene blev lagt til Den Rejsende Højskole på Tvind. En skole hvor folk gik sammen i grupper, skaffer busser, reparerede dem og kørte afsted for at få åbenbaret verdens sande tilstand, møde de fordømte her på jorden og på den måde få et praksisorienteret nødvendigt seminar. JK tog bagefter til Svendborg og startede et restaurationsskib der lå hvor Launi der ejer børsen i dag har lagt Brasserie Båden. Restaurationsskibet ligger i dag i nyhavn – en orange og grøn holland stålkuif.

WP blev tækkemand og spiller banjo. Du kan indimellem opleve ham synge John Mogensen og Mills Brothers på strandlyst som en del af Svendborg Herrekor. Og Amdi etablerede i 1972 Tvind inspireret af Hippie Trail turene og Jesuitternes hellige kolonialisme, missionsvirksomhed og ukuelige viljestyrke og protestantiske arbejdsetik.

I 1971 skrev Jacob Ludvigsen en artikel i det lokale Christianshavner blade. Bladet var et lokal skrevet og distribueret zine. Her lavede de en fake news artikel med opstillede fotos. De hoppede over plankeværket ind til det tomme kasserne område på voldende. De var slumstormere de boede i ulovligt i huse der stod i forfald. Et stort kollektiv på Christianshavn hed Sofiegården, der boede Kim Larsen og Gasolin – Odense igen. De lavede en fortælling med fotos om de mange lokale der nu var taget ind på det forbudte og lukkede område og var gået igang med at etablere et sted til glæde for lokalsamfundet. De hoppede tilbage over plankeværket igen og artiklen blev trykt.

Ugen efter begyndte folk fra Christianshavn, København og hele landet at sive dertil for at hjælpe til og blive en del af det. Plankeværket blev væltet og Christiania blev

etableret.

Nogle folk fra fredbevægelsen, det ny samfund og Christiania ville dog andre ting. Langeland har siden 1920 haft spirende kunstner kolonier. Små oaser ala skagen osv.. Det var her at flere rykkede til etablerede egentlige kollektiver. Den bevægelse foregik mange steder og i 1973 blev Langelands Manifestet skrevet af flere af personerne fra etableringen af det ny samfund. Manifestet var en markering af kollektiv bevægelsens popularitet og et ønske om at bruge det store ryk til at presse på for et andet samfund.

★ Stort udvalg i
1- og 2 families ejendomme

DE er altid velkommen
til en uforbindende samtale hos

Endvidere: Værelsesanvisning

Kollektiv bevægelserne og det store ryk ud og drømmen om et bo og leve på anden måde fik forskellige udtryk. Folk rykkede fra København. Nogle af dem der deltog i etableringen af Christiania, var kørt sur i den sedimentering der var igang med at ske. Igen kunne man måske her snakke om et skisma vedrørende etablering af nyt samfund kontra fest tjald og farver – mellem beat og hippie – mellem fælles og ego – mellem kort og lang sigt – mellem eget og mit – vores og alles osv. Osv..

Folk rykkede til Stevns syd for København. Folk rykkede til Bornholm, hvor man stadig kan fornemme dråberne på østkysten og midt på øen. Folk rykkede til Djursland for at komme på landet, folk rykkede til Svendborg som en gylden middelvej – provinsbyen.

De tidlige pioneres ryk til Svendborg kom til udtryk omkring etablering af kollektiver. Huse blev købt, og forskellige økonomiske organiseringen blev etableret. Der kom et momentum der accelererede op – en centrifugalkraft. Flere rykkede til Svendborg. Spilledestedet Klostermøster blev etableret. Brugerstyret som Huset i Magstræde. Baggårdsteateret blev fornyet, fra stille egnsteater til et ambitiøst frivilligt drevet, med kunstneriske ambitioner. Der blev etableret en bogcafé med vaskeri. Mens vasken var igang kunne man gribe en bog og få en kop the. Stedet var en naturligt mødested og landingsplads når folk rykkede til byen og skulle orientere sig. Huse blev besat, der blev lavet højskoler, foreninger, sundhedshuse, bofællesskaber, orkestre, håndværksfællesskaber, bådlaug, håndværks-

virksomheder, aviser og meget andet. Flere af disse projekter samlede sig under en fond. Fonden 2. oktober. Målet var her at rejse fælles kapital til at købe Fyn fri af EF. Kooperativet bestod af murer virksomheder, tækkevirksomheder, landbrug osv.. Der blev etableret gårdkollektiver på langeland (flere), tåsinge og vest for svendborg. Dråberne ses stadig i dag i Ollerup, Vester Skerninge og Ulbølle. På een af gårdkollektiverne blev der etableret et klunserkollektiv. Et kollektiv der arrangerede loppemarkeder, med mange hundrede af gæster. Penge gik til befrielseskampe i det globale syd. Flere af initiativtagerne var tændt af en hellig ild, radikaliseret af Gotfred Appels snyltestatsteorier. Appel der var ideologisk tænding for bleking gade banden kom på sydfyn og der var generelt stor lydhørhed i ønsket om en anden verden og solidaritet med frihedskampe i Nicaragua, PFLP og che guevara og sådan.

Men det var ikke ræve rød i klassisk forstand. Ikke alle talte det politiske sprog og var skolet med den tunge universitetsmarxisme og kapitallogik. Der var skille linjer mellem partitro stats orienterede revolutionære og mere frie kommunister og det ny venstre (New Left). Autoritetstro og partidisciplin overfor selvforvaltning, udenomsparlamentarisme og basisdemokrati. Rykket i svendborg skete fra sidste i 70'erne og til start 80'erne. Det var en bagskid til 1968. Tingene var i opbrud. Punkten opstod i 1978 og anarkistiske tanker vandt indpas. Fra handling til forvandling var et slogan og der var fokus på nu og her og finde sammen og komme igang. Ikke lange kapitallogiske analyser af tingenes sande tilstand. Fokus på praksis. Tiden gik sin gang og langsomt ebbede modkulturen ud. Folk fik arbejde, blev uvenner eller fandt på noget andet. Projekterne blev langsom indlemmet i kommunen - fra at have været alternativ modkultur, blev de nu anerkendt som vigtige projekter i byen. Det samme sker med menneskerne. Deres børn voksede op i byen. Muren faldt i '89 og historien var slut blev det sagt. Globalisering blev det dominerende mantra efter murens fald, frihed blev forstået som frihed for at pengestrømme frit kunne bevæge sig. Men der blev også snakket om alternativ globalisering og imod kapitalistiske frihandelsaftaler. Svendborg blev politisk igen. I slut 90'erne opstod der en venstreradikalt politisk miljø. Træskofabrikken blev besat. Det gamle garveri elmo ved droningemaen blev besat. Bunkeren i krøyers have blev besat. Fraktioner som Rebel, Offensiv og Spand blev etableret i svendborg. Enhedslistens lokaler i møllergade blev et sted for koncerter, folkekøkkener med skraldet mad, kulturudveksling og andet. Enhedslisten fik derigennem sin bastion i Svendborg og har siden stået stærkt repræsenteret i en grad som det ellers kun kendes fra København og Åhus. Der opstod også et nazistisk miljø omkring svendborg. På langeland blev der etableret en naziborg i kædeby. Der blev hold piratfester i tuneller, gamle bygninger og på den dengang fuldstændig lukkede og forladte frederikso. Harders hed Harmonien og var tættere på at være brugerstyret. Nazisterne brændte træskofabrikken ned, elmo blev revet ned og bunkeren i krøyers blev ryddet af borgmesteren med politifølge - "hvis der kommer krig imorgen" og bunkeren blev tomt for sofaer, kulørte lamper, instrumenter og køkken, for derefter at blive hermetisk lukket med et sve-

lseapparat.

I 2007 fandt den største nazi demonstration siden krigen sted i Svendborg. 300 nazister fra hele norden var samlet. De blev mødt af en stor moddemostration. Der var demonstration for klimaet, faste demonstrationer for at markere aldrig mere krystalnat og racisme, demonstrationer i mod irak krigen. Demonstrationer der samlede flere hundrede mennesker gennem byen. Med flag, bannere og indimellem romerlys og røg. Der var et stort hiphop og skatemiljø også. Koncerter, jams, skatsteder og haller - selvbygget og selvskabt.

Men langsomt døde energien ud. Svendborg sygnede hen og gik i dvale. Champagne socialismen gjorde sit indtog, friværdien blev realiseret og nu skulle der nydes. Der spredte sig en stemning af selvfed provins og nu skal der nydes. Tilfredshed ved tingenes tilstand og nu handlede det om forbrug, privatejendomsret og kammerateri.

Blop. Så sprang boblen i 2008. Alt var ændret, blev det fortalt. Men intet blev ændret. Dem der havde i forvejen fik noget mere. Pladsbesættelser gik igang. Egypten, tunesien, syrien, usa, spanien, england, italien. Tik tak intet skete. Bevægelsen blev skubbet tilbage og rettet ind. Klimatopmødet i københavn 2009. Blop. Intet blev ændret. Boligprisernes himmelflugt og udrensning af fristeder. Blop. Intet ændret. Og det er vel her vi står nu. Hvad sker der? Lad os være åbne for at genkende hinanden, lad os mødes og finde sted.

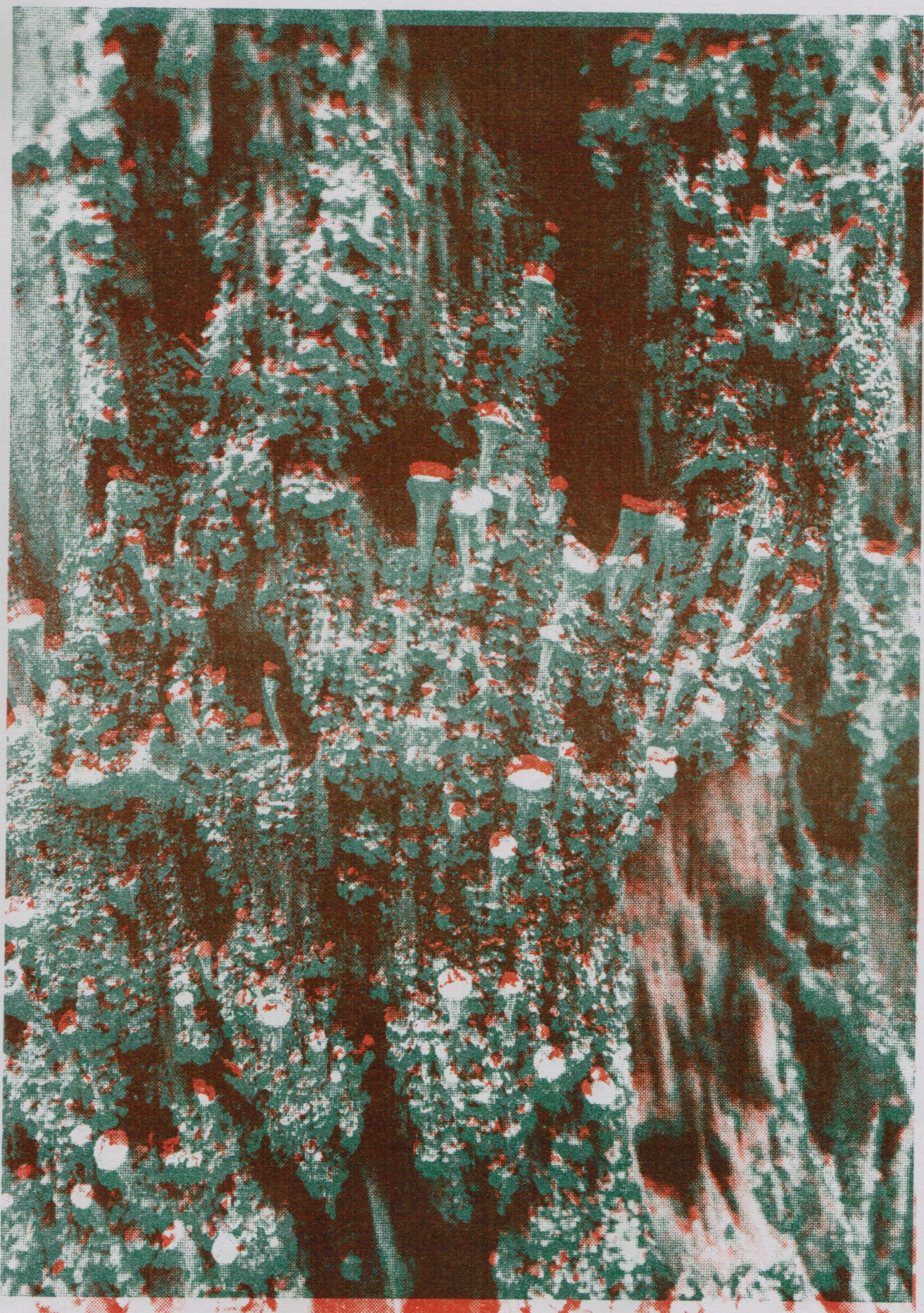
NØGLEN TIL

**EFFEKTIV
SIKRING**

**LIV
SKADE**

FREMtiden

RUMMET VI DELER

En byvandring gennem Svendborg

Jeg står på kanten af byens rum. På kirkegårdens perlesten venter jeg med liv og lemmer dækket af flyverdragt, som blæsten alligevel maser sig igennem. Ved hvert vindstød bider den i min hud, så jeg må ryste en gysning af mig. Med andre mere eller mindre vind- og vandtætte borgere skal jeg flyde ind i byrummet, igennem det, for måske at forstå det bedre. Der er ingen dør ind til det. Ingen fast fortælling om det. Ingen lineær måde at opleve det på. Alligevel findes det. Imellem tidens beton og murstensvægge, ovenpå asfalt og mønsterlagte brosten, under gadelamper og en himmel der i dag har valgt at blæse os gennem byen.

"Svendborg" runger i min bevidsthed og imellem venner og bekendte, der hver dag eksisterer i det rum den ligger navn til. Når de vælger en rute gennem byen - eller bliver pålagt en - for at arbejde, for at mødes, for at forbruge, for at bevæge sig eller bare for at være et sted i verden. Svendborg er også en kampscene for retten til at være og færdes som borger og som menneske. Der er dele af rummet nogle af os er udelukket fra, dele af rummet nogen overtager med forskellige former for magtmidler og dele af rummet der aldrig kan tages ejerskab over. Fordi det kun findes imellem mennesker.

1

2

3

1. Skt. Jørgens Kirke

Det er søndag uden for Skt. Jørgens kirke, og fortællingen fanger an. Vi står udenfor det hellige hus, der engang var tiltænkt en særlig gruppe. Mennesker inficeret med mycobacterium leprae, de spedalske, så de ikke kom i byens andre kirker med deres ødelagte nerver og misdannelser i huden. I dag kan alle folk færdes frit til og fra og rundt på området heromkring. Eller kan de? Den, for dig, "fjerne anden", vores lokale stemme, fortæller om grænsedragninger, fæled og frie passager. Det tager os mere end 800 år tilbage til Kongeriget England. For vores (blokerede) adgang til det fælles rum her i lille, danske Svendborg trækker tråde helt tilbage til "Charter of the forest" fra 1217, som dengang gav de frie mænd ret til de royale skovområder i England.

2. Under broen og ikke længere

Vi går under broen og drages mod kysten som en belejlig måde at følge naturens egen sti på, med vandet som vores ydre begrænsning. Det bliver dog kun til et kig til lystbådshavnen længere fremme. Vi kan ikke nå byen ved at følge kysten. En privat plantet hæk spærrer vejen. Et resultat af, at gentagne brud med planlovgivningen ikke sanktioneres og efterlader fælles områder som et "wild west" til grundejernes fornøjelse, fortæller vores lokalstemme.

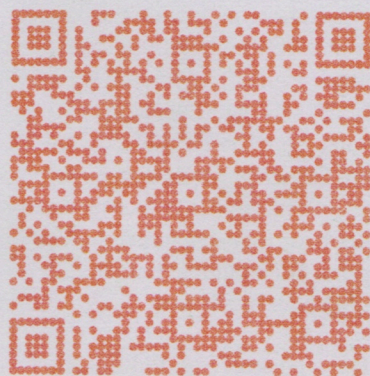
3. Ind om de store kasser og ud til kysten igen

"Det private ejerskab" er en sulten størrelse. En kyststrækning her, et lille fiskerhus der. Når man ser sig omkring i denne del af byen viser forskellige markører for livsformer, at det betaler sig at være sulten. En Ferrari smiler fra vejkanten mod den vindblæste flok. Vi er stoppet op ved et skilt på 1x1 meter udenfor de store kasser mellem os og vandet. Hvad er "Nabo-hjælp" egentlig? Spørger en lokal.

Imens fører tiden Svendborg mod en ny form og gamle former må vige og gemme sig i detaljer og historier som kun nogen husker at fortælle. En lokal stemme kender nogle af dem og deler dem med de der gerne vil lytte. Jeg bukker mig ned mod et sjasket snørrebånd, der er gået op, og binder dobbeltknode for ikke at sakke bagud igen. Han kan tale i timevis om denne by, og jeg vil gerne have det hele med.

I fortællingen her kan du lytte til "en fjern anden" og være i det svendborgske rum i to tider ad gangen – ét i ørerne og ét til fods. Der fortælles fra byrummet på steder du kan finde på kortet.

Tilgå lydfiler via dette link: <http://futuurologi.org/bladet/byvandring> og QRkode:

5. Optimistjolleklubben

Der var engang en arkitektkonkurrence. Vinderne vandt retten til at lave et rum til os allesammen mellem by og vand her i Svendborg. Det kaldtes Den Blå Kant og starter her blandt optimistjoller og andre lystbåde. Nogle andre mennesker ville gerne lave en sauna her. Men de var ikke en del af nogen konkurrence. Og så gik det i vasken.

6. Det gamle færgeløje

På Borgen spiste man rå fisk før i tiden. Kongens rå fisk. Men kongen fik et godt tilbud og flyttede sin gesjæft, så en anden højbåren kunne komme til at se udover vandet fra kobberindfattede vinduespartier. Hans ankomst har fået gamle penge til at mugge over, hvordan friske kapitalindsprøjtninger nok er store, men ikke har blik for Svendborgs ånd.

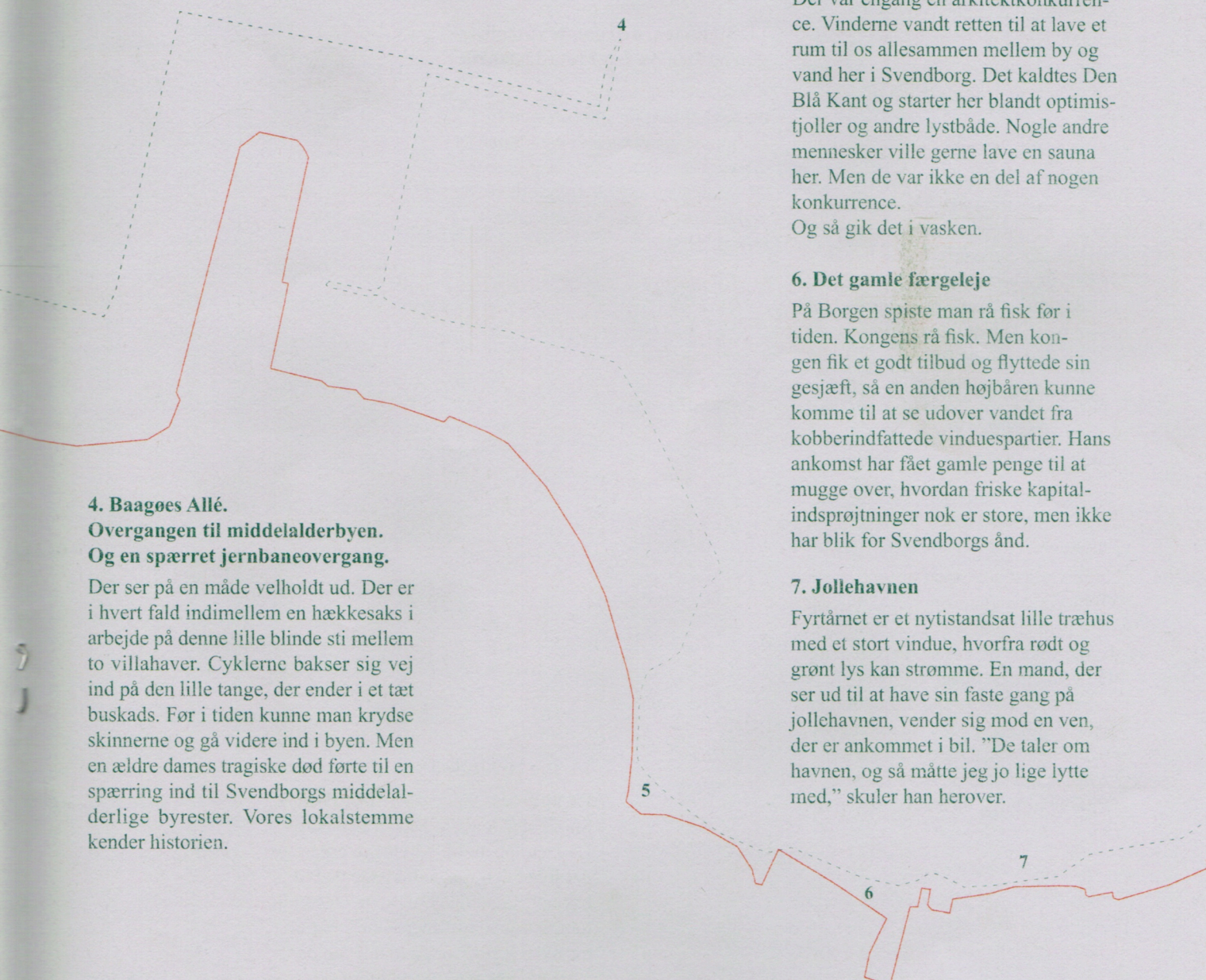
7. Jollehavnen

Fyrtårnet er et nytistandsat lille træhus med et stort vindue, hvorfra rødt og grønt lys kan strømme. En mand, der ser ud til at have sin faste gang på jollehavnen, vender sig mod en ven, der er ankommet i bil. "De taler om havnen, og så måtte jeg jo lige lytte med," skuler han herover.

4. Baagøes Allé.

Overgangen til middelalderbyen. Og en spærret jernbaneovergang.

Der ser på en måde velholdt ud. Der er i hvert fald indimellem en hækkesaks i arbejde på denne lille blinde sti mellem to villahaver. Cyklerne bakser sig vej ind på den lille tange, der ender i et tæt buskads. Før i tiden kunne man krydse skinnerne og gå videre ind i byen. Men en ældre dames tragiske død førte til en spærring ind til Svendborgs middelalderlige byrester. Vores lokalstemme kender historien.

8. Gasværkskajen og Mudderhullet

Der er navne på veje og pladser, nogle gange på huse og ofte på postkasser. Navnene Højlund og Lundsgaard gemmer sig her i kajområdet havlugt. Men det står ingen steder.

Navnet Arne Knudsen blæser ind fra byen. Det er de gamle penge, der i mange år har flyttet brikkerne rundt i Svendborg. Lokalstemmen holdes i ørerne af en vindtæt borger, der også kender byens historier.

9. Bogø og Riber og Pakhusene

Ude mod Vejstrup overtog en ansat maskinmester engang biksen med en kollega. Senere gjorde Siemens ham til en rig mand. Nu ejer han, blandt meget andet, de gule pakhuse her ved havnen. Nu er de fredede. Det skal den gamle maskinmester dog ikke være så ked af, mener lokalfortælleren.

10. Skattergade og indgangen til middelalderbyen

Fra havne-asfalt til by-brøsten. Skattergade beretter om fortidens bygrænse, hvor der opkrævedes, betaltes og beskyttedes i bytte herfor. Hegnet står dog idag ikke i begyndelsen, men på midten af Skattergade. Deler den i to med forvokset hønsenet og gør det svært for ambulancen at komme frem. Det fortæller en ældre stemme fra vejen, som også byder på varme drikke.

11. Kullinggade og De Små Passager

Nu bliver det nok svært at følge med. Vil du gå i vores fodspor skal du både være heldig og have ører så spidse, at de kan spidde den ekstakte rumklang fra de smalle passager, du kan høre på optagelsen. Men forsøg dig og forcér gerne de lukkede porte du måtte møde på din vej. Så kan du også høre om "Amerikanermaleren", der engang fyldte byrummet med sin malerhjernes råb.

12. På Frederiksgade. Et kig på kommunens dyre hegn

Henning Larsen har tegnet og den gamle maskinmester har bygget. Store, dyre boliger med udsigt til vandet. Kommunen tabte sine penge, men endte med at blive stolt af et hegn, som pryder på Frederiksgades højre side, når man går ind mod centrum. Til gengæld kan vi andre ikke komme igennem og må gå udenom.

13. Parkeringspladsen ved Kvægtorvet

Crazy Dazy, Fremtidsfabrikken og tættere på maskinmesterens dyre boligblokke. Det er her det sker. Her byen er belagt med overhalingsbaner.

14. Stationen, den gamle rutebilstation og Den Anden Fremtidsfabrik

Kommunen er også en markedsspiller. Er man en smart kommune tænker man i ejendomsverdiforøgelse og bebyggelsesprocenter. Vi vindblæste ler lidt af indblikket og måber over alt det vi endnu ikke er blevet fortalt.

15. Det Hvide Snit

De utilfredse kalder den "Det Hvide Snit", blandt andre hedder den bare Havnetrappen. Med hvide overflader løber den fra Møllergade ned til havnen. Vi går bagom og op ad en lille tømret trappe til Ribers Gård. Før et musikværksted for de lokale, nu de store navnes sted i Svendborg.

16

16. Mølledammen

En fri passage er brudt. Vi må andre veje.

17

18

19

20

21

22

17. Den faldefærdige bygning og "Lion Invest"

Som lejer kan man ofte ende med at ligge og stege på en pande som bolig-hagerne har skruet helt op for, og mere eller mindre ubevidst lader ose derud-ad. Indskuddet er brændt af, når man forsøger at komme ud med skindet i behold, og som den lille spiller går man branket mod sin næste lejeaftale. Det er ikke helt det, dette stop handler om. Men lidt.

18. Jessens mole

Dette sted går store forandringer i møde. Der ligger planer om blågrøn byfornyelse på skrivebordene inde hos kommunen. Men der skæves til nord, hvor Nyborgs tætte havnebebyggelse minder os om, at vi ikke vil være ligesom dem.

19. SIMAC og Den Blå Lagune

"Den maritime klynge" strækker sig som et andet havdyr indover landets kant. Søfartsskolen klodser sig op som en af de større arme på dyret. En munter, lovløs stemning emmer fra Den Blå Lagune.

20. Nordre Kaj

Man ønsker dette som det maritimes plads. Men en særlig form for maritimitet. Den der foregår i slips og pudsede sko. Længere nede ad kajen kan der dog også blive plads til at tiltrække studerende fra andre fag, der kan få en flot udsigt, når de læser om pædagogik og sygepleje.

21. Terrorsikring og DLG-bygningen

Hvad skal en flok fodtrætte svendborgere stille op mod et hegn, der har taget kampen op med hele verdens terrortrusler? Vi ser på det. Vores rumfortæller sætter det i perspektiv og forklarer, hvordan man kan erhverve sig en gigantisk kornsilo med asbest og PCB i, hvis man har mange penge.

22. Nordre Kajs fremtid

Vi er ved vejs ende. I hvert fald for denne gang. Kajens udsigter kan den menige lokale fremtidshistoriker bare spå om. Det gør han så en lille smule, inden der siges på gensyn.

Barselsdagbog #1

I november 2021 blev min partner og jeg forældre, og denne dagbog er et forsøg på at reflektere højt om mine oplevelser i den forbindelse. I ægte ammehjernestil vil formatet mest bestå af korte notater om små og store oplevelser fra perioden efter fødslen.

"Ammehjerne"? Er det når jeg går fra min vasketøjsbunke, mens kun halvdelen af tøjet er lagt sammen? Eller når jeg altid ender med at spise mine ristede rugbrødsmadder lang tid efter, de var varme, fordi jeg kom i tanke om noget andet, der var vigtigt... Som jeg nu har glemt hvad var? Og det er ikke engang mig, der ammer.

Jeg har en romantisk fortælling om landsbysamfundet med nogle vise bedste-forældre, som man kunne spørge om råd. I dag er det som om, at Baby Sam ved mere om børneopdragelse end mine nære bekendtskaber. Youtube er fuld af alt fra virkelig kvalificeret forskning til angstfremkaldende anekdoter. Kommunen har en masse pjecer om vuggedød, amning, tiden efter fødslen... De har også et tilbud, der hedder "Forældreforberedelse", som strækker sig til barnet er 6 måneder gammelt. Mine forældre opdrog mig i 90'ernes forbrugslogik, barnevogne og hoppegynger. Men hvor går grænsen mellem forbrugerråd og råd...? Kan man have en bil der er ældre en 20 år? Kan man have et barnesæde der er brugt, og hvad hvis det vender den forkerte vej? Måske hvis vores bedsteforældre havde været i live, kunne vi havde brugt dem?

Vi mødte vores ven og genbo på vejen et par dage efter fødslen: "Er det ikke helt vildt? Så er verden bare ikke den samme længere, hva'?" Først da vi var kommet hjem igen gik det op for os, at det føltes meget som om, verden var den samme som før... At alting forandrede sig over de timer fødslen stod på, har nok bare ikke været vores oplevelse. Det føles meget som en forlængelse af det liv, vi tidligere levede.

Min partner blev "kaget" forleden af en ekspedient i Stof2000. Der findes en subkult(ur) af forældre, som går meget op i at binde deres fastvikler meget flot, hvor god karma deres vikler har fra tidligere ejere osv. Viklerne bliver handlet på et meget bestemt sted på internettet, og det er ikke en joke. Men der findes et kodeord i denne verden: Hvis du ser en forældre med en "Slyngel" (altså et barn, der aldrig har ligget i en barnevogn eller i en bæresele, men kun er blevet båret i slynge/vikle), så kan du, passende gå hen til vedkommende og sige "kage"... Oprindeligt var det ligesom en invitation til at spise kage sammen, når nu vi begge forstår værdien af en godt bundet slynge. I dag bruges det mere bare som en anerkendelse fra forældre til forældre...

Mange gange kigger vi til andre dele af verden, der ikke i samme grad har overgivet sig til sig Emmaljunga, naturebaby.dk og Pampers. Og de bruger slet ikke barnevogne, sutter, babyalmer eller børneværelser. De binder dem med i marken, på markedet, eller hvor de nu ellers skal hen. Det ser ud til, at det fungerer rimelig godt...

Første gang vi var til forældreforbereidelse sad mange nybagte forældrepar bag skærmen (det var online pga COVID-19) og ammede deres nyfødte børn. Forældrene delte forskellige oplevelser med bleskift, puttetider og ammebøvl... Sundhedsplejersken kiggede som regel direkte ind i kameraet og sagde "alle børn er jo forskellige, så det lyder så fint..." Sidste gang vi havde besøg af sundhedsplejersken i hjemmet fortalte hun os, hvor mange bleer vores baby skulle have, og hvor tunge de skulle være. Og så tegnede hun en lille nydelig tegning af, hvordan man skal ligge i sengen, så man undgår vuggedød.

Vores datter er Fyns ubestridte gylpemester, og i vores undren over det her koncept, ringede vi til sundhedsplejersken. Hun spurgte ind og kunne generelt sige, som vi siden har hørt utallige gange, at så længe det er ren modermælk, så er sundhedspersonalet ikke rigtigt bekymret. Til gengæld foreslog hun, at vores barn måske spiser "for meget"... Vi noterede os dette og snakkede videre. Men bagefter begyndte amningen at køre ret dårligt, fordi vi nu hele tiden skulle passe på, at hun ikke spiste "for meget"... Indtil min partner stoppede op og undrede sig over, hvad det egentlig var, vi havde fået at vide... "Jeres barn spiser for meget..." Hvad er det for noget at sige...?

Om at sige nej #2

Vi gider ikke

Nægter

En hel generation, der drømmer om deltid

Drømmer om gældsfrihed

Drømmer om små huse i træ

Drømmer om at leve fuld tid

Drømmer om mindre end vores forældre havde

Fordi vi er nødt til det

Drømmer om mindre fordi vi kan se, hvor galt det gik

Is der smelter,

mens far flytter

Antidepressiver eller dagligdagsdruk

Drømmer om at tro på vores handlinger

Drømmer om at meningen sidder fast en dag

Hvis I frygter en generation der doomscroller på IG

Så vent til vi rejser os

og brænder

Velfærd er vigtigt for alle der går på pension lige om lidt

Jeg tør ikke tro på, at der er pension til mig nogensinde...

Til den tid er verden væltet

mine børn skal skabe noget levedygtigt derfra

Hvad skal de have med hjemmefra?

37-timers arbejdsuge

evner til at genskabe mening

Drømmer om at skabe værdi for andre end mig

Som andre ikke betaler for

En velfærdsstat, som får havene til at stige

Sahara til at vokse

Insekter til at uddø

vil selv dø

Der er ingen anden vej

En velfærdsstat der ikke skaber velfærd

udenfor egen hæk

er ikke

Hvis tusinder skal sulte og flygte

for at du kan spise Hansen-is

og gå på pension

så lad mig i det mindste drømme

om mindre end det

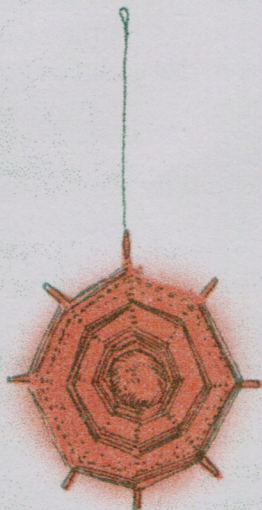
Nok er det vinter...

..men man kan stadig finde de smukke glatte kastanjer ude under kastanjetræer, hvor de putter sig blandt løvfaldet. Her er en lille inspiration til hjemme-puslerier, på de mere grå dage, hvor vinden raser og skyerne farer over himmelen.

Det er dog på engelsk, men måske billederne kan være dig en hjælp.

68 Conker web

In the Autumn spiders' webs show up all around. With a conker you can make beautiful weaving the way the spider does.

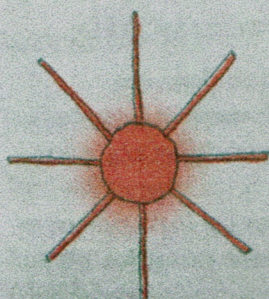

You will need:

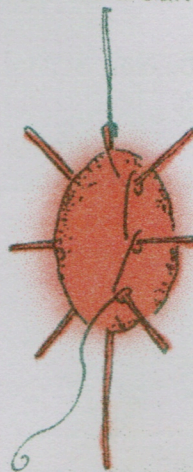
- One conker
- Eight cocktail sticks
- Scrap pieces of brightly coloured wool
- A Bradawl
- Scissors

Instructions:

Make eight small holes in a circle around the side of the conker and insert the cocktail sticks. Cut off the sharp ends.

Tie a piece of wool to one of the cocktail sticks. Wrap it once around the next stick.

Continue doing this. Push the wool (unlike the spider's web) together, so that you have a continual weaving without openings. After about 1/2 cm (1/4") of weaving, you can tie a different colour to the thread. Make sure the knot is at the back. Weave with different colours until the conker web has filled up the cocktail sticks about 2 cm (1") from the ends. Make a firm knot around a cocktail stick and leave about 30 cm (12") of wool with which to hang up the weaving.

7 PRINCIPPER FOR PLANETÆRE KOOPERATIVER

Det følgende manifest blev skrevet som en del af et afsluttende essay på kurset Platform Coops Now!, som jeg deltog i i vinteren 20-21. Formålet med kurset var at skabe opmærksomhed på konceptet platformkooperativer og en praktisk guide til iværksætteri af platformkooperativer.

Før vi kommer til manifestet, vil jeg lige skrive lidt om begrebet. Platformkooperativer beskriver en teknologisk platform med mennesker i, der bliver drevet som et kooperativ. Så for eksempel i Facebook som et platformkooperativ ville brugerne eje og bestemme over platformen i stedet for, at platformen ejer og bestemmer over brugerne(s data). Ideen er at platforme som kooperativer vil resultere i en kollektivisering af vores fælles digitale sfære, som ville kunne modgå tendenserne til uendelig-vækst og udnyttelse, hvor vi er produktet.

Kurset blev kørt af The New School i New York og Mondragon University i Baskerlandet, selve kurset var inspirerende - især var møderne med 80+ mennesker fra hele jordkloden, en meget vild oplevelse, Nigeria, New Zeland, Peru, Spanien, Island, Kina etc etc. Og diversiteten var meget smuk og noget helt helt andet end de iværksætterkurser, jeg deltog i i 10erne i København. Det gav en meget stærk følelse af, at planeten er fyldt med mennesker, der godt ved at det nuværende system ikke virker, og at noget andet er både nødvendigt og muligt.

Mit essay omhandlede de elementer af kurset som jeg var i tvivl om, og jeg skal her opridsede dem i meget korte træk:

1. Vækst og opskalering:

Det burde snart være tydeligt for alle, men ideen om vækst som fremskridt er et af de helt grundlæggende årsager til vores nuværende biosfærekrise, samtidigt er vækst som en fundamental grundsten altoverskyggende i næsten alle forretnings- og økonomisammenhænge. Således også på dette alternative iværksætterkursus. I essayet udforskede jeg tanker om, at man sagtens kunne forestille sig en verden af små kooperativer, der ikke behøver at vokse som kræftceller.

2. Investeringer:

Princippet om eksterne investeringer er også allestedsnærværende i forretningsverdenen. I essayet argumenterede jeg for at penge altid kommer med en pris, at kapital altid vil reproducere dets ophav, og når kapital er akkumleret gennem udnyttelse, kolonisering og ekstraktion af biosfære, så vil det have en tendens til at reproducere dette.

3. Innovation som vigtigt:

Til denne faste bestanddel af iværksætter-tankegangen pointerede jeg, at vi har brug for at innovere *hvordan* vi gør ting (på en måde der balancerer og reparerer biosfæren), ikke *hvad* vi gør. Og innovation forstås typisk som, at vi skal finde på nye ting at gøre (nye produkter at sælge).

Manifestet selv, er et remix af de oprindelige kooperative principper fra Rochdale 1844, inspireret af ovenstående tanker og forbundet med nogle af temaerne i Center for Militant Futurologis arbejde. Ideen om planetære kooperativer er ikke isoleret til teknologiske platformkooperativer, men kan bruges til hvad som helst. Hermed en opfordring til at komme igang!

1 - Frivilligt og åbent medlemskab over grænser, på tværs af nationaliteter og indkomst- og muligheds-kløfter.

Planetære kooperativer arbejder for medlemsdiversitet. De sørger for ordninger for potentielle medlemmer, der ikke har finansielle eller juridiske muligheder for at blive medlemmer. De søger for lige muligheder med, hvad der kan lade sig gøre, fx ved at regulere finansielle forpligtelser efter indkomst, eller ved at tillade medlemmer uden rettighedsgivende status som fx statsborgerskab, og arbejder generelt for disses muligheder og indflydelse i kooperativet.

4 - Autonomi og afhængighed

Planetære kooperativer er autonome gensidige hjælpeorganisationer som er styret af deres medlemmer og økosystemer. Hvis der indgås aftaler med andre organisationer, herunder offentlige myndigheder, eller rejses der kapital fra eksterne kilder, sker det på vilkår der sikrer demokratisk styring og kontrol og bevarer kooperativets autonomi og virkelige afhængigheder.

Hvis nødvendigt kan et planetært kooperativ maskere eller kamouflere dets værdier og praksisser, hvis det vurderes nødvendigt for overlevelse.

7. Syv generationer

Planetære kooperativer vil belyse alle beslutninger og praksisser med disses konsekvenser for de næste syv generationer. Det vil sige vores børns liv og biosfære og deres mere-end-menneskelige søstre og brødre, vores børns børns, vores oldebørns, vores tip-oldebørns, vores tip-tip-oldebørns, vores tip-tip-tip-oldebørns og vores tip-tip-tip-tip-oldebørns liv. Med andre ord vil planetære kooperativer betænke konsekvenserne for det kontinuerligt levede liv for væsner og økosystemer de næste 200 år og hinsides.

2 - Demokratisk styret af medlemmer, lokalsamfund og økosystem.

Planetære kooperativer er demokratiske organisationer der er styret af deres medlemmer, såvel som deres lokalsamfund og økosystem. Medlemmer har typisk en stemme hver, derudover bør der delegeres stemmeret til lokalsamfundet og planeten. Fx igennem abstrakte medlemskaber, der repræsenterer lokalsamfundet, shamanistiske praksisser der stemmer for planetens økosystemer, eller stemmeret der er styret af computerassisterede systemer.

5 - Skoling og mangfoldiggørelse

Planetære kooperativer arbejder for at fremme livslang læring blandt dets medlemmer, for at gøre dem i stand til at blive ved med at leve på – såvel som at reparere – planeten.

Planetære kooperativer støtter aktivt andre, som vil starte planetære kooperativer og lignende organisationer.

Planetære kooperativer søger mangfoldiggørelse ved at deltage aktivt i kopiering af egne platforme, tjenester og forretninger i andre lokalsamfund og økosystemer, ved at dele software og tjenester og ressourcer som man ville gøre med ens egne børn

3 - Planetær økonomi, non-profit og modvækst

Planetær økonomi: Planetære kooperativer praktiserer ikke-udvindende økonomiske aktiviteter, som tjener planeten, igennem en retfærdig overgang til regenerativ virksomhed.

Et planetært kooperativ søger ikke profit udover økonomisk bæredygtighed, og søger ikke økonomisk bæredygtighed udover planetær bæredygtighed.

Modvækst og nedskalering: Planetære kooperativer arbejder for at reducere de for kooperativet nødvendige ressourcer, og sigter imod nedskalering vægtet i forhold til global retfærdighed. Planetære kooperativer arbejder aktivt for at optage mere CO2 end de udleder.

6. Decentralisér, praktisér og forbind

Planetære kooperativer vil organisere og danne forbindelser med hinanden igennem decentrale føderale metoder, på et planetært niveau.

De vil lede efter og samarbejde med organisationer, som er dedikeret til lignende værdier som udtrykt her. Eksterne tjenester og produkter som er nødvendige for kooperativet drift, skal vejes på samme vægt som kooperativets egne praksisser.

Planetære kooperativer vil bruge og lave fri og åben software til det åndelige fællesje. Planetære kooperativer vil arbejde for åben teknologi og muligheden for at hacke og reparere, ved totalt at forlade intellektuel ejendoms-tænkning og selvudnyttelse igennem ophavsret.

Data er helligt. Et planetært kooperativ vil beskytte privatliv og data for alle væsner involveret i kooperativet, og vil aktivt arbejde for at bibeholde og udbrede datasuverænit.

Modstand i 3De

Den besatte Dita-fabrik i Tuzla spillede en afgørende rolle i den massive opstand, der spredte sig over Bosnien-Hercegovina i februar 2014. Opstanden udviklede sig eksplosivt men blev kort efter druknet i de tragiske oversvømmelser, der i foråret samme år hærgede landet. Arbejderne på Dita fortsatte imidlertid deres kamp for at få lov til at arbejde – imod en dysfunktionel neoliberal privatiseringspolitik, gennemtruffet af et korrupt nationalt bureaukrati i samarbejde med transnationale teknokratiske institutioner.

Op igennem den sidste halvdel af det 20. århundrede udviklede Jugoslavien sin egen særegne model af stats-centreret socialisme. Modellen var baseret på et udbredt system af såkaldt selvstyre ('self-management' på engelsk), hvilket betød at offentlige virksomheder var ejet og drevet af de ansatte. Ved slutningen af krigen, der førte til opløsningen af Jugoslavien i 1995, blev en såkaldt demokratiseringsproces igangsat i de tidligere jugoslaviske stater. Demokratiseringen indbefattede masseprivatisering af offentlige virksomheder, med henblik på at revitalisere økonomien.

Blandt de virksomheder var Dita-fabrikken – en af det tidligere Jugoslaviens største producenter af rengøringsmidler. Imod de officielle forventninger er historien om Dita ikke en historie om økonomisk revitalisering. Det er i stedet en historie om stagnation og periodiske nedlukninger af produktionen, fyringer, tilbageholdte lønninger, selskabstømning, kreativ bogføring og ulovlige lån, som i 2015 førte til konkurs.

Det er også en historie om neoliberalisme og om, hvordan international politisk intervention i Bosnien endte med at blokere for demokrati - i demokratiets navn. Denne artikel beskriver arbejderne kamp mod alt

dette; for at genvinde deres fabrik såvel som sociale status.

Plyndring og korruption mellem krigens ruiner

"Vi har kæmpet mod konkurs, fordi det altid har været det første skridt på vejen mod lukning og afvikling", forklarer Emina Busuladzic i et interview foretaget i december 2016. Hun arbejder i Ditas kemiske laboratorium og har været aktiv i kampen omkring fabrikken. "Det har været et dække for kriminalitet, selskabstømning og tyveri".

Dita-arbejdernes kamp må forstås i kontekst af udbredt korruption og et vidt forgrenet bureaukrati i efterkrigs-Bosnien.

Siden privatiseringen af Dita har forskellige investorer overtaget ejerskabet over fabrikken. De har alle lovet at genstarte produktionen, udbetale tilbageholdt løn, skabe jobs og investere. Løfter der aldrig blev holdt.

I perioden 2004 til 2005 tog ledelsen lån for omkring 32.000.000 kroner. Penge der kun nåede fabrikken i form

af yderligere gæld. Belejligt nok blev der ikke ført regnskab i den periode, og det er stadig et mysterium hvor pengene blev af. Det ville have været et endnu større mysterium, hvordan lånene i første omgang blev godkendt af banken, hvis ikke det var fordi, bankens direktør, som udstedte størstedelen af lånene, på det tidspunkt sad i Ditas bestyrelse.

I slutningen af 2005 blev det Sarajevo-baserede selskab Lora medejer af fabrikken, og historien gentog sig. Imens der, ifølge ledelsen, ikke var råd til at betale løn til arbejderne, blev der taget obskure lån bag deres ryg.

Produktionen faldt og stoppede til sidste på grund af manglende investeringer. Eller det var ihvertfald hvad der blev fortalt...

Faktisk var der, ifølge arbejderne selv, slet ikke behov for en kapitalindsprøjtning, da Lora købte sig ind og blev medejer. Der var tværtimod færdige produkter for omkring 14.000.000 kroner på lager og tilstrækkelige råmaterialer til det næste halve års produktion. Det fremgik bare ikke af papirerne.

Som led i den såkaldte demokratiseringsproces var det offentlige kontrolsystem for virksomhedsrevision, såvel som retten for arbejdsrelateret kriminalitet, blevet afviklet. Når Dita-arbejderne henvendte sig til retten, fik de at vide, at alle efterforskere i økonomisk kriminalitet var "optaget med andre sager", og at de dermed blev nødt til at vente. Det gjorde de så – i 3 år. Uden fremskridt i deres sag.

Dita-arbejdernes kamp må forstås i kontekst af udbredt korruption og et vidt forgrenet bureaukrati i efterkrigs-Bosnien.

Generel korrupcion i bosnisk politik er velkendt. Da vi rejste i regionen i 2015 refererede folk ofte til en "politisk klasse", der ikke tjener andre formål end at reproducere sig selv, via et netværk af uigennemtrængeligt bureaukrati, bestikkelse og nepotisme.

Den offentlige administration er suverænt den største arbejdsplads i Bosnien-Hercegovina. Med en befolkning på blot 3,8 millioner har landet ikke mindre end 3 præsidenter, mere end 180 ministre og over 700 medlemmer i parlamentet.

I en rapport, skrevet af FN's Afdeling for Narkotika og Kriminalitet (UNODC), fremgår det, at "to-tredjedele af befolkningen mener at korrupte handlinger sker ofte, eller meget ofte, i en mængde centrale offentlige institutioner, bl.a. central- og lokalregeringer, parlamentet, politiske partier, hospitaler og politiet." Næsten en sjettedel af deltagerne i en spørgeskemaundersøgelse om korrupcion indenfor det offentlige, indrømmede,

at de havde bestykket en myndighedsperson i forbindelse med en ansøgning om job i den offentlige sektor.

Den bosniske stats dysfunktionalitet er dog ikke opstået i et tomrum. En del af ansvaret hviler på den alliance af internationale aktører, der fuldkommen reorganiserede det bosniske samfund i forlængelse af borgerkrigen i 1990'erne.

Fred (og markedsøkonomi) for enhver pris

Den 14. december 1995 blev Dayton-freds aftalen underskrevet. Den skulle sikre en fredelig overgang fra det tidligere Jugoslaviens et-parti-system til et selvstændigt, suverænt demokrati i det krigshærgede Bosnien. Blandt underskrifterne stod prominente navne som den amerikanske præsident Bill Clinton og den tyske kansler Helmut Kohl.

Så snart Dayton-aftalen trådte i kraft, blev der nedsat et internationalt råd, The Peace Implementation Council (PIC). PICs opgave var at "sikre implementeringen af Dayton aftalen,

i overensstemmelse med de generelle rammer for fredsimpliceringer." Rådet bestod af repræsentanter fra 55 medlemslande og transnationale organisationer, bl.a. FN, IMF, Verdensbanken og USAID.

PIC blev repræsenteret på Bosnisk territorium af en institution kaldet The Office of High Representative (OHR). OHR's rolle var at mediere implementeringen af fredsprocessen og være en diplomatisk buffer mellem de nationale politiske fraktioner (serbere, kroater, bosniakker), og sikre at freds aftalens krav blev overholdt.

The High Representative, institutionens leder, blev instrueret i at agere som en faderfigur, en rollemodel for det fremtidige bosniske demokrati, indtil det tidspunkt hvor "Bosnien-Hercegovina er i stand til selv at tage fuldt ansvar for egne anliggender." Det tidspunkt viste sig dog at være flygtigt.

Dayton-aftalen blev formuleret som en midlertidig politisk ramme for overgangsfasen til demokrati. Men

i 1996 blev OHR's formynderkab over det bosniske samfund forlænget; først et år, derefter, med Bonn-aftalen i 1997, på ubestemt tid. Endnu i dag er det denne undtagelsestilstand, der hersker. Der er ikke nogen bagkant. Bonn-aftalen medførte desuden en markant udvidelse af OHR's magt. The High Representative havde nu beføjelse til at "gennemføre bindende beslutninger, når lokale aktører virker ude af stand eller mangler vilje [sic!] hertil;" samt til at "fjerne offentlige myndighedspersoner, der overtræder de lovfæstede rammer, eller DPA (Dayton Peace Agreement) generelt."

I 2004 havde OHR allerede fjernet 139 myndighedspersoner, blandt dem dommere og valgte politikere. I nogle tilfælde resulterede det i livsvarig udelukkelse fra offentlige embeder og indefrysning af private bankkonti. Carlos Westendorp fungerede som High Representative i 2 år. Han benyttede sin position til at afskedige 16 højtstående myndighedspersoner, inklusiv i maj 1999 Nikola Poplasen, nyvalgt præsident i Den Serbiske Republik. I 1997 udtalte Westendorp: "Hvis du læser Dayton omhyggeligt (...) giver Annex 10 mig endda beføjelse til at definere min egen autoritet og magt". Denne analyse blev bekræftet af Europarådet i 1999: "Da The High Representative i praksis er den højeste udøvende og dømmende magt, betyder det i sidste ende, at Bosnien-Hercegovina ikke er et demokrati."

Så meget for det internationale samfunds intentioner og skåltaler om demokrati, ansvarlighed og transparens. Andre hensyn blev dog prioriteret med større håndfasthed. I forbindelse med Dayton udarbejdede man samtidig den Bosniske forfatning. Formålet blev blandt andet beskrevet således: "[Forfatningen] har til formål at fremme generel velfærd og økonomisk vækst gennem beskyttelse af

privat ejendom og tiltag for at fremme en markedsøkonomi." Denne ambition udmøntede sig i en massiv omformning af det bosniske samfund.

Omdrejningspunktet for restruktureringen af den bosniske økonomi var privatiseringen af de tidligere offentligt ejede industrier. Det bosniske marked blev åbnet for udenlandsk kapital, investeringer og opkøb. Men på trods af den neoliberale drøm om "eksport-drevet vækst", var resultatet ikke produktive investeringer, men de-industrialisering. Som et resultat af markedsliggørelse blev de bosniske virksomheder udkonkurreret af virk-

arbejde.

Demokratiseringsprocessen blev fastholdt på bekostning af demokratiet. Man revitaliserede økonomien på bekostning af økonomien. Ikke noget at sige til, at en reaktion før eller senere måtte komme.

Opstand

Udsat for stigende arbejdsløshed, og en socialstat i ruiner efter ødelæggende markedsreformer, stod arbejderklassen tilbage uden meget at miste. Oddsene var dog dårlige, konfronteret med samarbejdet mellem et bundkorrupt politisk bureaukrati og magtfulde transnationale organer.

The advertisement features a woman with long brown hair, wearing a white shirt and red rubber gloves, holding a green spray bottle of Blic Glass Garden Fresh disinfectant. The bottle has a red trigger and a label with the Blic logo. The background is a dark, textured grey. Text elements include the Dita logo in the top left, the slogan 'Besprijekorno čisto' in the top right, 'Čarobna svježina' in the middle left, and 'BLIC GLASS GARDEN FRESH' in large white letters at the bottom. The woman is pointing towards the camera with her right hand.

somheder fra teknologisk avancerede økonomier, med højere produktivitet og stærkere konkurrenceposition. Frem for "eksport-drevet vækst", har den såkaldte "revitalisering" henvist bosnien til en plads i periferien ift. de europæiske kerne-økonomier. I 2013 stod 46,1% af befolkningen uden

Dita-fabrikken, som siden 1980'erne har produceret rengøringsmidler, ligger i byen Tuzla i den nordøstlige del af Bosnien, som i Jugoslaviske tider var et industrielt centrum. Den første strejke på Dita blev skudt i gang d. 24. august 2011. På det tidspunkt havde arbejderne ikke modtaget løn

i 7 måneder, og betalinger til pension og sygesikring var udeblevet i 2 år. Strejken bed sig fast, og frem til foråret 2015 var den kun afbrudt af kortvarige, midlertidige aftaler med ledelsen.

Fra 2012, som reaktion på en lock-out, blev Dita sat under opsyn og bevogtet døgnet rundt af arbejderne, som frygtede at ejerne ville plyndre og sælge fabrikkens produktionsmidler.

Fra midten af 2013 mødtes arbejderne hver onsdag foran Sodaso-bygningen, der tjente som hovedkvarter for den regionale regering i Tuzla på daværende tidspunkt. Arbejderne ønskede at udtrykke utilfredshed med korrupsion, stigende arbejdsløshed og manglende politisk forandringsvilje.

Den 5. februar 2014 deltog 5-600 mennesker i den ugentlige demonstration foran Sodaso. Det var hovedsageligt arbejdere og deres familier, der stod i samme situation som arbejderne fra Dita. En improviseret vejbarrikade førte til pludselige konfrontationer med autoriteterne og politivold optrappede situationen og skabte vrede og frustration, der førte til en pludselig eskalering.

Den følgende dag var antallet af demonstranter tidoblet. Næsten 10.000 var samlet, da demonstranterne stormede den regionale regeringsbygning, Sodaso, og brændte den ned. Men hændelserne i Tuzla skulle vise sig at være en gnist, der antændte en national ildebrand.

I løbet af de følgende uger spredte lignende protester sig igennem Bosnien-Hercegovina. Massive optøjer fandt sted i en række byer og ledte til voldsomme sammenstød med politiet. Regionale parlamenter i Mostar, Bihac, Sarajevo og Zenica blev brændt ned. Daglige offentlige forsamlinger med op til 700 deltagere

blev arrangeret i Tuzla med henblik på at diskutere perspektiverne for den pludselige opstand. Disse forsamlinger, såkaldte plenum, spredte sig til 7 byer lige så hurtigt som optøjerne. For første gang blev den tilstand af social depression og chok-politik, der havde paralyseret nationen siden krigen, brudt. Alle mulige slags kvaler og behov blev italesat i et ad hoc konstrueret og direkte demokratisk offentligt rum.

“Vi er ikke underlagt nogen. Det er, hvad vi har kæmpet for.”
- citat Emina

I mellemtiden viste demonstranter skilte med slagord som “vi er sultne på alle tre sprog”, og indikerede dermed en vilje til at overkomme de etniske splittelser, som var blevet instrumentaliseret af populistiske politikere under krigen, og som efterfølgende, imod hensigten, var blevet fastholdt på et politisk niveau i de innovative ‘multikulturelle’ tiltag i Dayton-rammen. Men det er en anden historie.

Opstanden udviklede sig hastigt, og en række regionale regeringer valgte at træde af som svar. Desværre skulle den snart drukne i de oversvømmelser, der hærgede landet i foråret 2014. Det virkede som om alle spor efter en historisk opstand var blevet skyllet væk lige så hurtigt som den var opstået. Men i Tuzla indikerede den fortsatte besættelse af Dita-fabrikken, som antændte det hele, at det ikke var forbi.

Arbejderne genstarter produktionen

I foråret 2015 blev Dita endelig begæret konkurs trods arbejdernes modstand. Herpå aftalte de en ny strategi og satte sig for at genstarte

produktionen på egen hånd. Men som følge af en opslidende kamp med direktionen var vejen lang.

“Vi hævdede vores ret til at arbejde og bestyre fabrikken,” forklarer Emina. “På det tidspunkt havde vi ingen finansiel støtte, men vi gik i gang med at gøre rent og samle metalskrot. Lad mig give et eksempel som illustrerer vores kamp i den periode: på et tidspunkt havde vi tre produktionslinjer for flydende rengøringsmidler, men nu fungerede ingen af dem. Så vi reparerede en af dem med reservedele fra de to andre. Ved at sælge metalskrot samlede vi nok midler til at købe nogle råmaterialer og genstarte produktionen af flydende rengøringsmidler.”

Den 17. juni 2015 leverede arbejderne den første forsendelse Dita-produkter til et lokalt supermarked. Endnu engang kunne forbrugerne finde flagskibsproduktet, et opvaskemiddel ved navn 3De, på hylderne. Ifølge Jasminka, som arbejder med kvalitetskontrol af produkterne, blev forsendelsen solgt på ingen tid. Kun to dage senere ankom den næste ordre på 30 tons vaskemidler - en mængde Dita umuligt kunne levere med kun 45 arbejdere ansat. Sidan da har det været et væsentligt mål, at få tidligere kollegaer genansat og at dække for tilbageholdt sociale goder.

“Igen gennem de seneste 18 måneder har vi arbejdet konstant og med fortjenesten betaler vi sygesikring og sociale forsikringer,” siger Emina. “Vi har allerede sendt 13 arbejdere på pension. Vores logik er simpel: hvis vi producerer, kan vi betale lønninger, sygesikring og sociale bidrag såsom pension.” Den relative økonomiske autonomi er en central vision for Dita-arbejderne. “Vi er ikke underlagt nogen. Det er, hvad vi har kæmpet for.”

Adskillige komplikationer er imidlertid opstået hen ad vejen, og den igangværende konkurs-proces virker i 2016 til at være den største udfordring.

“Konkursloven er vores største problem i dag,” siger Emina. “På grund af de juridiske restriktioner kan vi hverken bede offentligt om støtte, købe råmaterialer eller sælge vores produkter uden mellemmand. Vi havde den samme situation med den tidligere ejer, hvis andre firmaer stod for at købe råmaterialer og distribuere produkter (...) Et andet problem ved konkursloven er måden, den definerer prioriteringen af kreditorer, der skal tilbagebetales gennem konkursboet (...) Bankerne, som er blandt de skyldige i vores industrielle sammenbrud – som gav lån til vores tidligere ejer, som aldrig endte i fabrikkerne – har topprioritet, mens arbejderne må vente.”

Samtidig presser konkurs-procedurens rigide restriktioner arbejderne til at udholde både umenneskelige arbejdstider og mangel på personale.

“Da elektricitet er billigere om natten og i weekenden, finder det meste af vores produktion sted om aftenen og om lørdagen og søndagen. Selvom vi ikke har nok ansatte, kan vi ikke ansætte flere, fordi vi ikke har kreditor-rådets autorisation. I bund og grund er vi tvunget til at bryde loven ved at arbejde 24 timer i træk.”

En anden udfordring angår køb af råmaterialer.

“For at købe råmaterialer,” forklarer Emina, “er vi nødt til at betale 15 dage på forskud, og når vi har betalt må vi vente 15 dage mere på levering. Vores fabrik har en betydelig kapacitet, så vi bruger alle råmaterialerne på en dag eller to. Men når vi har distribueret produkterne til butikkerne, må vi vente yderligere 60 dage på at få betal-

ing. Med andre ord har vi en masse fritid som vi på en eller anden måde må udnytte.”

“Hvis vi motiverer andre mennesker til handling, er mit mål nået.”

- citat Emina

Ikke desto mindre er den nuværende situation på Dita relativt god, fortæller Emina i et interview foretaget i 2016. Mod slutningen af 2016 arbejdede 75 mennesker på fabrikken, og der var en proces i gang, som forsøgte at få anerkendt arbejderne medejerskab, og forhåbentlig muliggøre deres selvstyre. Hvad dét ville betyde i praksis forbliver ret uklart. Da vi talte med Emina under et besøg i 2015 var hendes ideal dog klart: “Jeg er antikapitalist. Jeg ville elske at se arbejderne styre fabrikken.”

Modbeviser mod neoliberal mytologi

Selvom kampen for materiel og social sikkerhed, for anstændige lønninger, pensioner og sygesikring, er langt fra forbi, har Dita-arbejderne formået i praksis at bidrage med en symbolsk afvisning af den dominerende politiske diskurs i Bosnien.

I deres kamp for at generobre det politiske initiativ og ansvar, og kanalisere det ind i en demokratisk produktionsproces, har Dita-arbejderne modbevist nogle af neoliberalismens centrale dogmer. På Dita førte privatisering ikke til produktive investeringer, men til selskabstømning og konkurs. De investorer, som burde have boostet produktionen, nægtede at lade arbejderne komme ind på fabrikken. Arbejderne nedlagde ikke arbejdet eller ødelagde maskineriet, men reparerede dem mod ledelsens ønsker for at genstarte produktionen kollektivt.

På mange måder er furoren omkring Dita blevet en kamp for at genfortolke de sociale roller i neoliberalismens imaginative landskab. Siden den Jugoslaviske æra er Arbejderen blevet erstattet med Investor/Entreprenøren/Iværksætter som den sociale protagonist. Dita-arbejderne kæmper for at generobre denne rolle.

Det er i den kontekst vi må forstå den massive støtte, som arbejderne har opnået både lokalt og internationalt. Det forklarer endvidere, hvorfor deres kamp formåede at antænde en national protestbølge i 2014. De har formået at udstille symptomerne på et problem der går langt udover fabriksvæggen. Og det symbolske afkast af den gestus er uvurderligt.

“Det er den slags arbejde, der ikke kunne være belønnet på andre måder,” konkluderer Emina. “Det er et spørgsmål om moral tilfredsstillelse snarere end materiel. Vi vil gerne bane vej for andre arbejdere, hvis fabrikker befinder sig i lignende situationer. Dita-arbejdere skulle stå som et eksempel. Hvis vi motiverer andre mennesker til handling, er mit mål nået. Dita skal være et positivt eksempel, motivere arbejderne til at kæmpe imod frem for at give op.”

Artiklen er baseret på et besøg på Dita-fabrikken i Tuzla, Bosnien, i 2015, samt et opfølgende interview med Emina Busuladzic (udført og oversat af Haris Husaric) året efter, den 11. december 2016.

Opdatering 2022: I 2017 blev Dita opkøbt af den bosniske supermarkedskæde Bingo. Det har været svært at finde ud af på afstand, nøjagtigt hvad den nuværende situation på fabrikken er, og hvad der er forløbet siden opkøbet. Det skyldes dels man-

glende information tilgængeligt på andre sprog end bosnisk, og dels diskretion omkring den politisk sensitive historie. Hvad vi kan sige er følgende:

Bingo's indtog har faktisk, i modsætning til tidligere ejerskifter, ført til investeringer ansættelser af flere arbejdere. Tilsyneladende har opkøbet også ført til imødekommelsen af en del af de oprindelige Dita-arbejdernes konkrete krav, herunder ansættelser og lønudbetalinger. Mange af de ældre arbejdere, som deltog i kampen, har i mellemtiden haft mulighed for at gå på pension. Til gengæld virk-

er kampen for arbejderne formelle medejerskab over Dita til at være tabt (tilsyneladende endt i den blindgyde, at ingen kapitalister gad indskyde kapital hvis arbejderne skulle have medbestemmelse over arbejdet).

Det er uvist for os, hvorvidt nogen former for selvstyre stadig eksisterer i praksis. Ligeledes er det uvist for os, hvorvidt arbejderne selv evaluerer udkommet af deres kamp som overvejende en sejr eller et nederlag, og hvorvidt kampen overhovedet bliver betragtet som afsluttet eller bare har skiftet terræn.

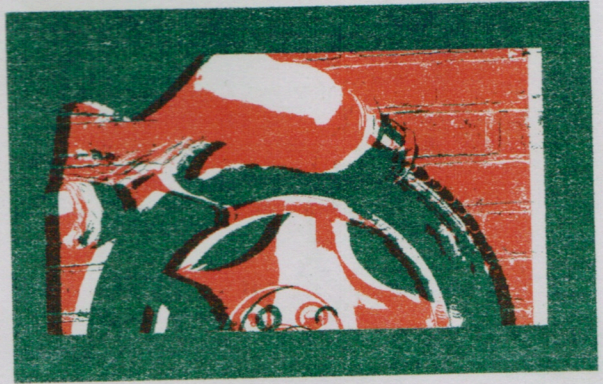
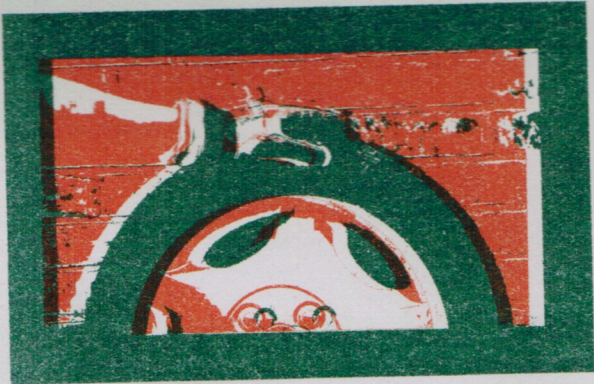
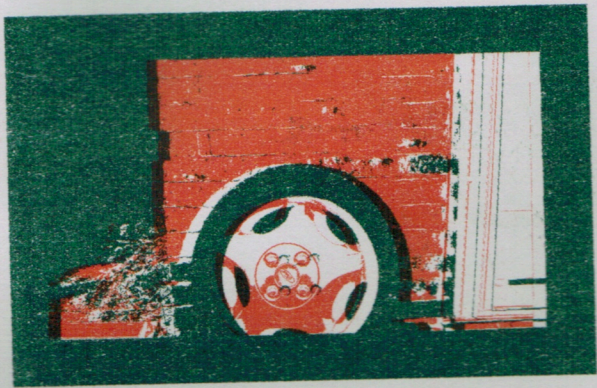
NOMADE

En kronisk gud og elsker
En vuggende indre dæmon
En rådvild og forhutlet skindpels, der våver om skyggen af den mørke tyfon.

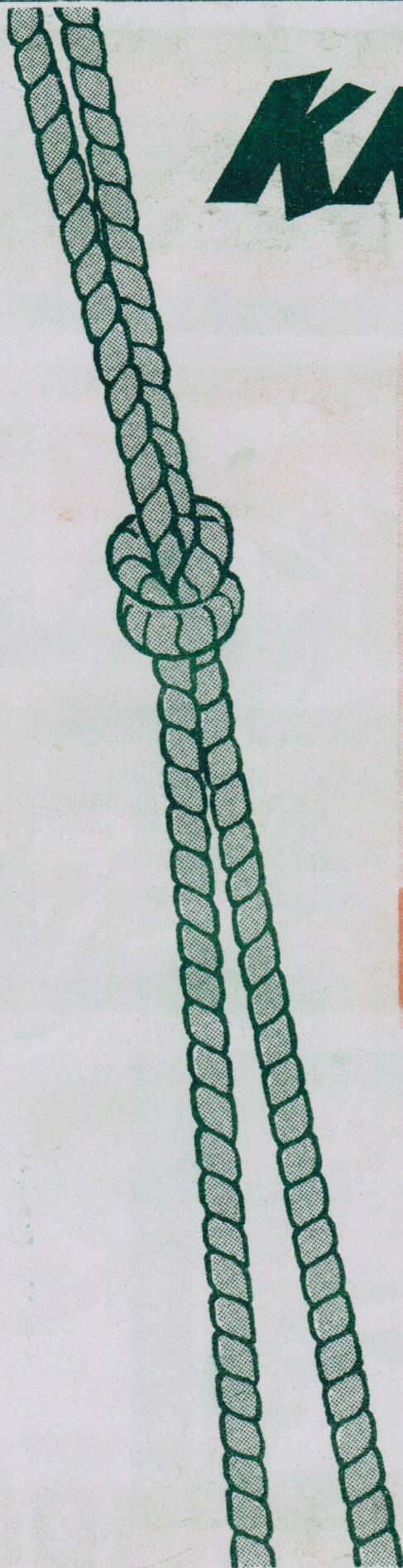
En kantet, en kontrabas violvej, der ender på toppen af en bue.
En trop, så kåd, en englevej
Et under en omringet frue.

Og to mennesker sidder sammen
Og de må prøve hinandens tøj.
De viger fra slægten fra stammen
Vil de flygte fra det som er støj.

En ild der ikke vil brænde
Et sprog, taler rundt om sig selv
Og noget der på kryds, Alligevel på ramme
Er linen spændt ud over stammen ved elv.

KNYT

der skal startes
der skal købes
der skal bygges

SVENDBORG OG OMEGN